

Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2017 ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Prognos för arbetsmarknaden 2018

Innehåll

Sammanfattning	4
Konjunkturläget i Östergötlands län	6
Prognos över sysselsättning och arbetslöshet.....	9
Regional utblick.....	10
Näringsgrenar.....	12
Jord- och skogsbruk.....	12
Industri.....	13
Byggverksamhet.....	16
Privata tjänster.....	18
Offentliga tjänster.....	22
Befolkning och arbetskraft.....	24
Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen.....	26
Arbetslöshetens utveckling	26
Arbetslöshetens sammansättning.....	27
Matchningsläget på arbetsmarknaden	32
Uppföljning av arbetssökande	35
Utmaningar på länets arbetsmarknad	36
Bilagor.....	39
Bilaga 1. Metod och urval	39
Bilaga 2. Definitioner.....	41
Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning	42

Sammanfattning

Det goda konjunkturläget består

Arbetsgivarna i Östergötland är bland de mest optimistiska i hela landet. Den globala ekonomins utveckling har under senare tid varit gynnsam och den starka svenska konjunkturen håller i sig, vilket lett till att arbetsgivarna gett uttryck för en mycket stor optimism inför framtiden i Arbetsförmedlingens konjunkturindikator. Både arbetsgivare inom de branscher som är mer beroende av den inhemska efterfrågan, och arbetsgivare inom de delar som påverkas mer av efterfrågan från utlandet, förväntar sig en fortsatt god efterfrågan på varor och tjänster. Arbetsgivarna har även fortsatt mycket högt ställda anställningsplaner.

Mest positiva är arbetsgivare inom byggsektorn, vilket inte är konstigt då bostadsbyggnandet ligger på rekordnivåer i länet. Även den privata tjänstesektorn, exempelvis hotell och restaurangnäringen och handeln, uppvisar en tydlig optimism inför det kommande halvåret. Positiva förväntningar i flertalet branscher tillsammans med förhållandevis låga varseltal och en starkt efterfrågan på arbetskraft, pekar entydigt på att konjunkturläget är mycket starkt i länet.

Jobben fortsätter att bli fler

Östergötland har haft bra jobbtillväxt de senaste åren och antalet sysselsatta väntas fortsätta att öka kraftigt även nästa år. Under innevarande år beräknas sysselsättningen öka med 3 800 och under 2018 beräknas den öka med ytterligare 3 400. Sammantaget innebär det att 7 200 nya arbetstillfällen tillkommer i länet under perioden. Vid utgången av 2018 beräknas över 206 000 personer vara sysselsatta vid länets arbetsplatser. I jämförelse med 2015 är det över 12 000 fler. Det stora nytillskottet av antalet sysselsatta består sedan ett antal år tillbaks av utrikes födda. Den inrikes födda delen av arbetskraften i länet har däremot sjunkit successivt.

Alla branscher, utom ett något sviktande jord- och skogsbruk, väntas växa i antal anställda under nästa år. Störst anställningsbehov kommer att finnas inom vård- och omsorgsverksamheter, byggföretag och inom företagstjänster. Hotell- och restaurangföretag i länet har goda tider och sysselsättningen väntas öka ganska kraftigt även där. Även inom handeln är tongångarna positiva men där uppger arbetsgivarna att det finns ett mått av outnyttjat kapacitetsutrymme, det vill säga att de kan i högre utsträckning utöka sin verksamhet med redan befintlig personal.

Ett möjligt hinder för att anställningsplanerna ska kunna förverkligas är bristen på kvalificerad arbetskraft. Det är ett generellt problem som gäller inom såväl privat som offentlig sektor. Inom exempelvis bygg-, teknik- och IT-företagen är bristen på kvalificerad arbetskraft ett reellt hinder för tillväxten. I det privata näringslivet ligger de uppmätta bristtalen på höga nivåer och inom den offentliga sektorn finns det en ännu större brist på personal inom många verksamheter. Inte minst inom skola, sjukvård och vård- och omsorg är bristen mycket stor, men även inom socialtjänsten har rekryteringsproblemen blivit alltmer märkbara under senare år.

Antalet arbetslösa sjunker något under prognosperioden

Sett över en längre tidsperiod har antalet inskrivna arbetslösa i länet minskat. Under 2017 bröts dock den trenden och antalet arbetslösa började i stället öka något. En stor efterfrågan på arbetskraft har lett till att arbetslösheten bland de personer som står nära arbetsmarknaden nu är nere på historiskt låga nivåer.

Många nyanlända har gjort sitt inträde på den svenska arbetsmarknaden under 2017 och en stor andel av dessa har initialt inte varit tillräckligt rustade för att kunna konkurrera om de befintliga jobben. Trots att sysselsättningsökningen varit kraftig under året har ändå utbudet av arbetskraft ökat än mer i länet. Det har medfört att arbetslösheten har stigit något men redan under nästa år bedöms att arbetslösheten återigen börjar sjunka. Vid slutet av 2017 väntas 19 000 personer vara arbetslösa i länet för att i slutet av nästa år sjunka till 18 650. I relativ arbetslöshet innebär det att arbetslösheten minskar från 8,7 procent för att landa på 8,5 procent vid slutet av 2018.

Glädjande är att ungdomsarbetslösheten fortsätter att gå ner. I Östergötland sjunker arbetslösheten bland ungdomar i en snabbare takt än för riket i stort. De senaste årens goda konjunkturutveckling med en ökad aktivitet inom exempelvis handel, hotell och restaurang har gynnat ungdomarna.

Utmaningar på länets arbetsmarknad

De största utmaningarna på länets arbetsmarknad är inte unika för länet utan är till stor del generella för riket. Det handlar om nyanländas etablering på arbetsmarknaden, matchningsproblematiken och insatser mot långtidsarbetslösheten. Den absolut största utmaningen på länets arbetsmarknad är att få till en lyckad etablering av nyanlända. Det är av stor vikt att vi lyckas ta tillvara nyanländas kompetens och det är även en förutsättning för att arbetsmarknaden över huvud taget ska kunna växa i Sverige. De nyanlända är ingen homogen grupp när det gäller utbildningsbakgrund och etablerings- och utbildningsinsatserna måste anpassas därefter.

Den snabba utvecklingen på arbetsmarknaden ställer större och förändrade krav på utbildningsväsendet. För närvarande finns det en eskalerande arbetskraftsbrist där arbetsökande i många fall inte kan matcha den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. Den rådande arbetskraftsbristen har numera kommit till en nivå, som åtminstone inom vissa branscher är tillväxthämmande. Inom offentliga verksamheter är bristen än större och riskerar leda till kvalitets- och kapacitetsbrister inom exempelvis sjukvård, skola, socialtjänst och omsorgsverksamheter.

Samtidigt som efterfrågan på arbetsmarknaden är mycket stark så ökar andelen inskrivna arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden. Detta innefattar personer som är uto-meuropeiskt födda, högst förgymnasialt utbildade, har någon funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller är äldre (55-64 år). Personer som tillhör någon av dessa grupper tenderar också att i större utsträckning fastna i längre tider av arbetslöshet. De representerar numera över 77 procent av det totala antalet inskrivna arbetslösa i länet.

Konjunkturläget i Östergötlands län

Synkroniserad tillväxt i världsekonomin och högkonjunktur i Sverige

Under de senaste kvartalen har bilden för den globala ekonomin fortsatt att förbättras. Att den ekonomiska aktiviteten åter är stigande även i flera tillväxtekonomier är viktiga pusselbitar i denna utveckling. Utvecklingen är således tydligt synkroniserad och för första gången på tio år väntas i år samtliga OECD-länder visa positiv tillväxt. Under 2017 har även flertalet framåtblickande internationella enkätbaserade förtroendeindikatorer fortsatt att visa styrka vilket borgar för en bred positiv utveckling av den ekonomiska aktiviteten i världen också under 2018.

Under 2017 har högkonjunkturen i den svenska ekonomin fortsatt att förstärkas. Aktiviteten i ekonomin fortsätter att vara hög och tillväxten har nu varit god under lång tid. Arbetsförmedlingens intervjuundersökning visar på en fortsatt tydlig optimism hos de privata arbetsgivarna. Både arbetsgivare inom de branscher som är mer beroende av den inhemska efterfrågan, och arbetsgivare inom de delar som påverkas mer av efterfrågan från utlandet, förväntar sig en fortsatt god efterfrågan på varor och tjänster. Arbetsgivarna har även fortsatt mycket högt ställda anställningsplaner framöver. Till detta kan läggas att stämningssläget bland hushållen har förstärkts ytterligare. Förutsättningarna för en fortsatt god utveckling av såväl tillväxten i ekonomin som av sysselsättningen är således goda. Detta innebär även att högkonjunkturen i den svenska ekonomin fortsätter att mogna ytterligare under kommande år.

Starkt konjunkturläge i länet

I Arbetsförmedlingens undersökning¹ får det privata näringslivet göra bedömningar kring vilken efterfrågan de förväntar sig de kommande sex månaderna. Sedan mätningen hösten 2015 har indexet konstant legat kring 110 eller däröver, vilken indikerar på en regional tillväxt som ligger mycket över det historiska genomsnittet. I denna undersökning redovisar företagen starkt positiva bedömningar av efterfrågeläget för de kommande sex månaderna. Länets efterfrågeindikator² har ökat till noteringen 113,3 och det är det högst uppmätta värdet någonsin.

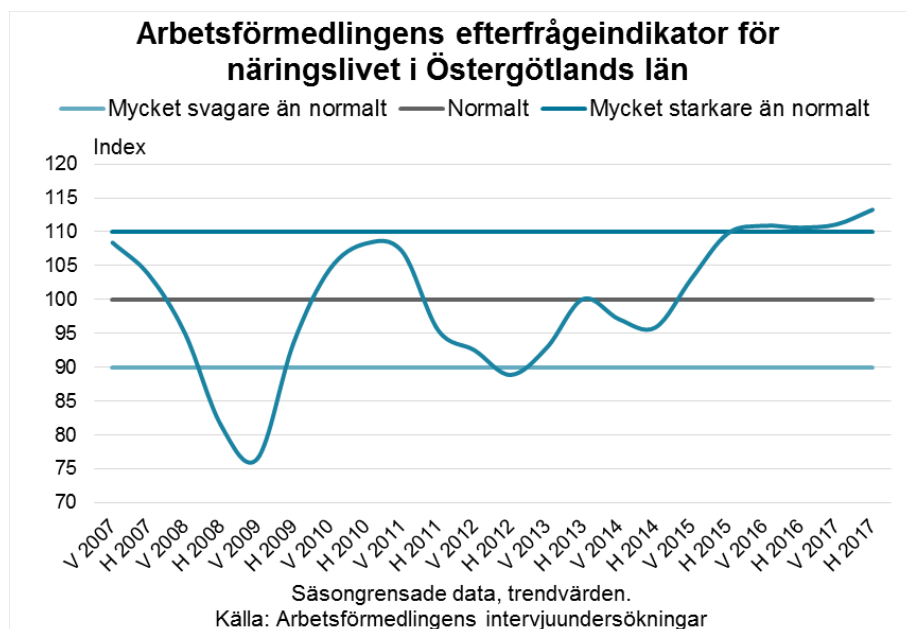
Samtliga delbranscher inom det privata näringslivet redovisar positiva bedömningar om utvecklingen. De mest positiva är hotell och restaurang, bygg, handeln och transportsektorn. Inom dessa branscher anger över hälften av företagen att de förväntar en ökande efterfrågan på kort sikt. Minst positiva är företagarna inom jord- och skogsbruket. Där tror endast en av fyra på en ökad efterfrågan men det är ändå en något mer positiv bedömning än vid mätningen i våras.

Andra regionala konjunkturindikatorer ligger helt i linje med denna undersökning. Exempelvis den så kallade Småföretagarbarometern, där stämningssläget hos företag med 1-49 anställda undersöks. I höstens undersökningsomgång tror över hälften av småföretagen i

¹ För beskrivning av metod, urval och definitioner, se bilaga 1 och 2.

² För information om Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator, se bilaga 2.

länet på en fortsatt positiv utveckling av orderingången. De upplever även goda möjligheter att växa framöver. Totalt anser 75 procent av företagen att det finns goda utsikter att kunna expandera på sikt.

Fortsatt mycket hög efterfrågan på arbetskraft

Under de senaste åren har antalet ledigmanmälda platser ökat kraftigt i länet. Samtidigt ligger antalet lagda varsel på en historiskt låg nivå. Under årets inledande 10 månader har endast 1 140 varslats personer om uppsägning i Östergötland. Från och med 2015 har antalet årliga varsel underskridit 2 000 vilket tyder på att ett stabilt och ekonomiskt gynnsamt läge råder för arbetsgivarna.

Efterfrågan på arbetskraft har bland annat påverkats av relativt stora pensionsavgångar och ett allt starkare konjunkturläge. Allt talar för att en mycket stark efterfrågan på arbetskraft kommer att bestå. Dels behövs arbetskraft för att ersätta de som lämnat arbetsmarknaden, dels behövs det nyrekryteringar i och med tillväxten av nya arbetstillfällen.

De privata arbetsgivarna i länet signalerar att man har ett stort behov av att öka antalet anställda under kommande år. Nettotalet³ för andelen arbetsgivare som anger att man kommer att utöka personalstyrkan uppgick till 40 procent i höstens undersökning. En hög nivå som vidmakthållits sedan mätningen hösten 2014. Anställningsbehoven i länet ligger på samma nivå som i riket.

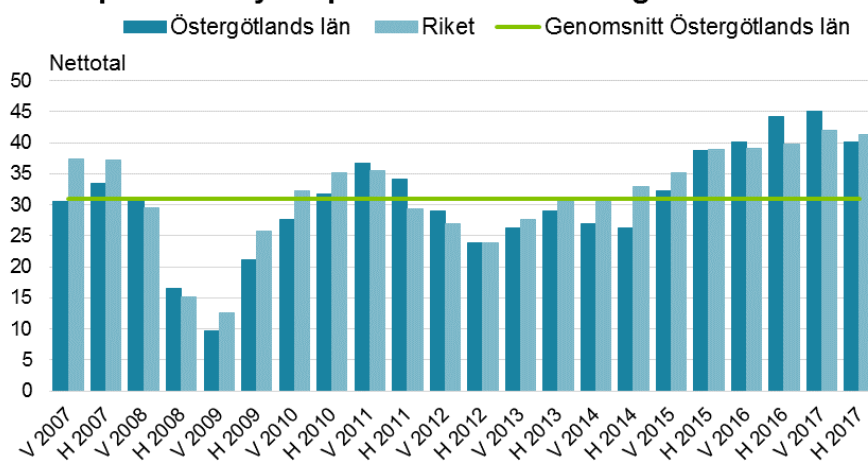
I Arbetsförmedlingens undersökning ställs även frågor kring i vilken utsträckning de privata företagen i Östergötland kan öka sin produktion (alternativt försäljning) av varor eller tjänster, utan att anställa ytterligare personal. I denna undersökningsomgång anger drygt hälften av företagen att det lediga kapacitetsutrymmet är högst 5 procent, det vill säga att de kan öka produktionen med högst 5 procent med befintlig personal. Inom bygg,

³ Nettotalet är andelen företag som anger utökad personalstyrka minus den andel som anger minskad.

transport, personliga tjänster och privata aktörer inom vård och omsorg är kapacitetsutnyttjandet särskilt högt. En stor andel av företagen inom dessa branscher anger att de har nått full kapacitet med befintliga personalresurser.

Sammantaget är det uppenbart att anställningsbehoven är mycket stora. Ett reellt hinder för att anställningsplanerna ska kunna förverkligas är den tilltagande bristen på kvalificerad arbetskraft. Arbetskraftsbristen är numera så utbredd att den existerar inom flertalet branscher. I många fall utgör den ett hinder för att företagen ska kunna växa.

Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Östergötlands län

Säsongrensade data, trendvärden.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Prognos över sysselsättning och arbetslöshet

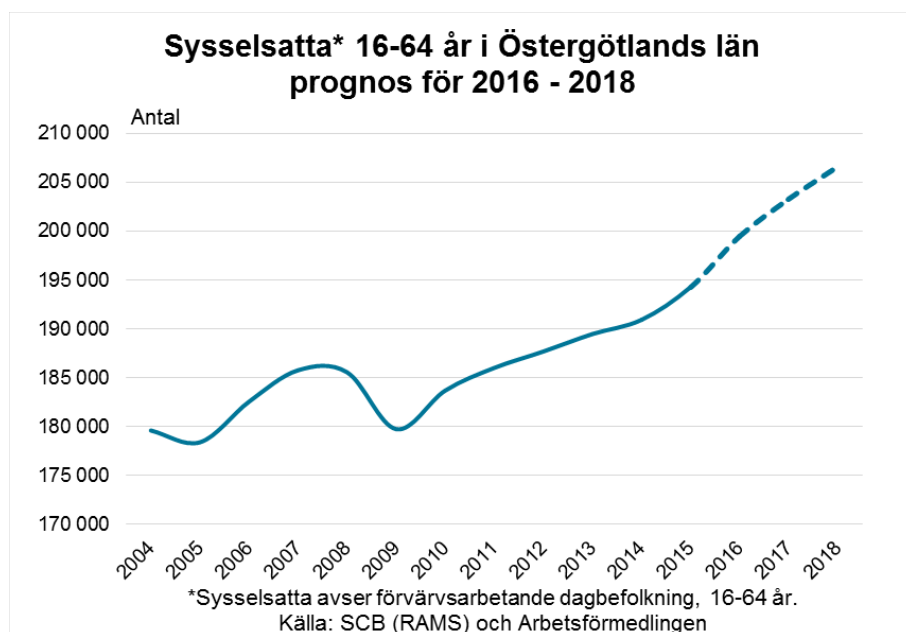
Prognosen för länets sysselsättningsutveckling baseras på flera faktorer. Arbetsgivarnas egna utlåtanden om anställningsbehov, kapacitetsutnyttjande och konjunkturutveckling är en viktig komponent. Den globala konjunkturens utveckling och i synnerhet utvecklingen i euroområdet är andra viktiga aspekter i den samlade bedömningen.

Sysselsättningen ökar

Till följd av finanskrisen 2008 sjönk sysselsättningen kraftigt. Mellan 2008 och 2009 sjönk antal sysselsatta i länet med närmare 6 000 personer. Åren därefter har en mycket påtaglig återhämtning skett. Från bottennoteringen 2009 då ca 180 000 personer var sysselsatta i Östergötland, väntas antalet stiga till över 206 000 vid utgången av 2018.

Under innevarande år beräknas sysselsättningen öka med 3 800 och under 2018 beräknas ytterligare 3 400 arbetstillfällen tillkomma. Sammantaget innebär det att 7 200 nya arbetstillfällen tillkommer i länet under perioden. Sysselsättningstillväxten för 2017 är 1,9 procent och 1,7 procent för 2018. Under senare år är Östergötland ett av de län där tillväxttakten av antalet sysselsatta är allra starkast. Sysselsättningsökningen i länet har tagit ordentlig fart från och med 2015.

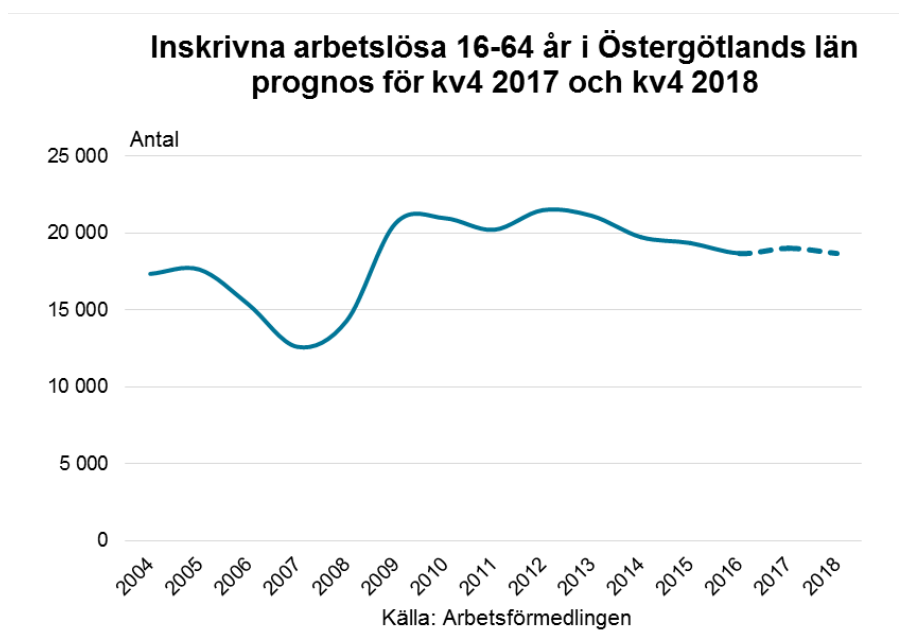
Det stora nytillskottet av antalet sysselsatta består sedan ett antal år tillbaks av utrikes födda. Sedan cirka 10 år tillbaks har länets befolkningstillväxt avseende personer i arbetsför ålder åstadkommits endast av de utrikes födda. De inrikes födda i arbetsför ålder har minskad under samma period. Nettotillskottet av arbetskraften består följaktligen enbart av utrikes födda och utan dessa skulle arbetskraften i länet successivt ha sjunkit i antal (se diagram sid 24).

Arbetslösheten sjunker något under 2018

Antalet arbetslösa i länet minskar något under 2018. Antal arbetstillfällen har ökat kraftigt samtidigt som tillskottet av ny arbetskraft har minskat den senaste tiden. Vid slutet av 2017 väntas 19 000 personer vara arbetslösa i länet för att i slutet av nästa år sjunka till 18 650. I relativ arbetslöshet innebär det att arbetslösheten minskar från 8,7 procent för att landa på 8,5 procent vid slutet av 2018.

Trots en mycket het arbetsmarknad sker det ganska blygsamma förändringar i arbetslösheten. Detta kan till stor del förklaras av att sammansättningen av de inskrivna arbetslösa gradvis har förändrats och att antalet nya i arbetskraften har ökat. Det starka konjunkturläget de senaste åren har medfört att arbetslösheten för personer som står nära arbetsmarknaden minskat stadigt och nu är nere på historiskt låga nivåer. Personer som står längre från arbetsmarknaden, exempelvis arbetslösa som saknar fullgjord gymnasieutbildning, ökar däremot i antal. Tyvärr är det ett växande problem att de arbetslösa allt mer består av personer som har svårare att hävda sig på arbetsmarknaden. Polariseringen på den svenska arbetsmarknaden är väldigt tydlig. Högutbildad arbetskraft är mycket efterfrågad medan det motsatta gäller för arbetskraft med lägre utbildningsnivå.

Regional utblick

Den starkaste sysselsättningsökningen⁴ under åren 2018 förutses för de tre storstadslänen, Östergötland, Halland och Uppsala län. Ökningen i storstadsregionerna får ett stort genomslag på riksgenomsnittet vilket gör att det bara är ovan nämnda län som hamnar över den genomsnittliga förändringen i riket. Storstadslänen svarar för hela 70 procent av den samlade sysselsättningsökningen under prognosperioden. Som referens till detta kan nämnas att storstadslänens befolkningsandel av hela riket uppgår till strax över 50 pro-

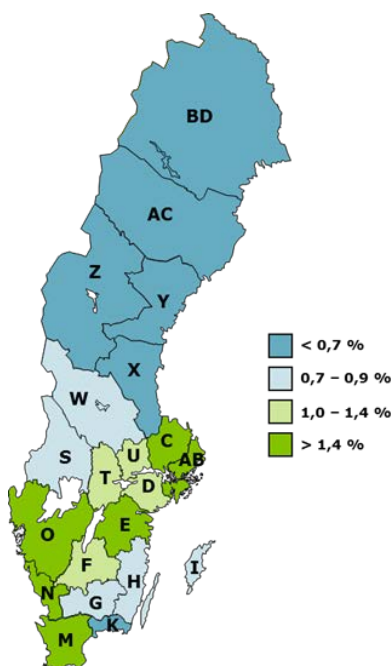
⁴ Förvärvsarbetande dagbefolkning.

cent. Tillväxten av nya jobb sker i allt högre utsträckning i storstadsregioner och universitetsstäder. I olika delar av riket och även inom län är tillgången på arbetskraft en begränsande faktor för sysselsättningstillväxten.

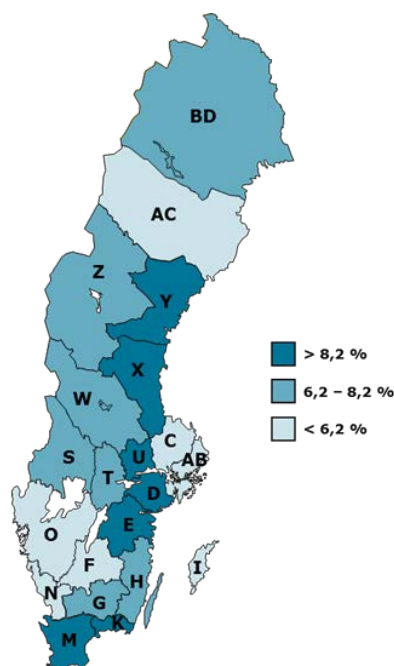
När det gäller riktningen på arbetslösheten är bilden mer splittrad. De flesta länen bedömer en svagt sjunkande arbetslöshet under 2018. Likheter i utvecklingen mellan länen är större än skillnaderna vilket gör att positioneringen mellan länen inte förändras särskilt mycket. Trenden går dock mot att skillnaderna i arbetslöshetsnivåerna mellan länen blir något mindre. För de län som har den högsta arbetslösheten bedöms den sjunka under 2018, medan län med den allra lägsta arbetslösheten får något ökade nivåer.

Vid utgången av 2018 kommer Östergötland fortfarande att tillhöra det övre skiktet när det gäller län med den högsta arbetslösheten. Den relativa arbetslösheten beräknas uppgå till 8,7 procent under slutet av 2017 och den beräknas minska till 8,5 procent mot slutet av 2018. Den till synes blygsamma förbättringen i länet ska ses mot bakgrund av att utbudet av arbetskraft ökar med 3 400 personer under 2018.

Förväntad procentuell sysselsättningsförändring (16-64 år) mellan kvartal 4 2017 och kvartal 4 2018

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, prognos kvartal 4 2018

AB	Stockholm	I	Gotland	U	Västmanland
C	Uppsala	K	Blekinge	W	Dalarna
D	Södermanland	M	Skåne	X	Gävleborg
E	Östergötland	N	Halland	Y	Västernorrland
F	Jönköping	O	Västra Götaland	Z	Jämtland
G	Kronoberg	S	Värmland	AC	Västerbotten
H	Kalmar	T	Örebro	BD	Norrboten

Näringsgrenar

Näringslivsstrukturen i Östergötland har sina rötter i bruksindustrin, jordbruket och tillverkningsindustrin. Numera består näringslivet till stor del av både tillverkningsindustri och mer kunskapsintensiva branscher. Östergötlands branschstruktur liknar mer och mer ett storstadslän, det vill säga innehållande ett varierat näringsliv som bland annat omfattar en stark tjänstesektor. Länet har en högre sysselsättning inom vård och omsorg (inbegripet sociala tjänster) och inom utbildningssektorn än genomsnittet för riket. Största skillnaden i jämförelse med riksgenomsnittet är inom tillverkningsindustrin, där Östergötland har 3 procentenheter fler sysselsatta än i riket som helhet.

Jord- och skogsbruk

Jord- och skogsbruket sysselsätter 3 600 personer eller 2 procent av samtliga sysselsatta i länet. 20 procent av de sysselsatta i näringen är kvinnor och 60 procent av de totalt sysselsatta finns i Linköping, Norrköping, Mjölby och Motala. Antalet sysselsatta har minskat över tid men ökade något i början av 2010-talet. Därefter har antalet sysselsatta i näringen återigen minskat som en följd av stor konkurrens, ökad lågprisimport och rationaliseringar.

Antalet sysselsatta inom jordbruket kommer att vara oförändrat under prognosperioden. Det ligger också i linje med branschens kortsiktiga förväntningar kring efterfrågan, där 75 procent anger att antingen kommer efterfrågan att minska eller så är den oförändrad på kort sikt. På lite längre sikt är dock tongångarna något mer positiva inom näringen.

Lantbrukarna har under senare tid blivit utsatta för mycket hård konkurrens. Lönsamheten i mjölkproduktionen har varit svag under en längre tid. Dock har lönsamheten för mjölkbönderna ökat under senare tid till följd av väsentligt högre ersättningsnivåer. Även

inom det köttproducerande lantbruket har lönsamheten och konkurrenskraften förbättrats under senare tid. Detta gäller i synnerhet grisköttsproducenterna. Mindre optimistiska är de växtodlande lantbruken som upplever en något sämre lönsamhet.

Sverige har i flera fall hårdare regler vad gäller djurskydd och miljö i förhållande till andra länder vilket fördyrar produktionen. Den nödvändiga generationsväxling som behöver komma till stånd i lantbruksföretagen försvåras delvis på grund av de ekonomiska förutsättningarna som för närvarande gäller. Det har bland annat fått till följd att allt fler lantbruk drivs av personer som uppnått pensionsåldern.

Både inom jord- och skogsbruket har den tekniska utvecklingen varit påtaglig under en lång tid och med det följer ökade krav på specifika bransch- och maskinkunskaper för att arbeta inom näringarna. Många av dem som jobbar inom dessa branscher är egenföretagare och för att undvika fasta kostnader med egen personal hyrs ofta arbetskraft med F-skattsedel in. Det kan exempelvis gälla maskinförare inom jordbruket, avbytare, djurskötare samt skogsmaskinförare.

Enligt många bedömare är den långsiktiga potentialen för en god utveckling inom jordbruket stor i perspektivet av en ökad efterfrågan på livsmedel i världen. I ett globalt perspektiv ökar jordens befolkning och i många länder ökar levnadsstandarden snabbt, men olika regelverk, prissättning, valutaförändringar och skördeutfall är svåra faktorer att överblicka så det kan svänga snabbt mellan lönsamhet och olönsamhet.

Industri

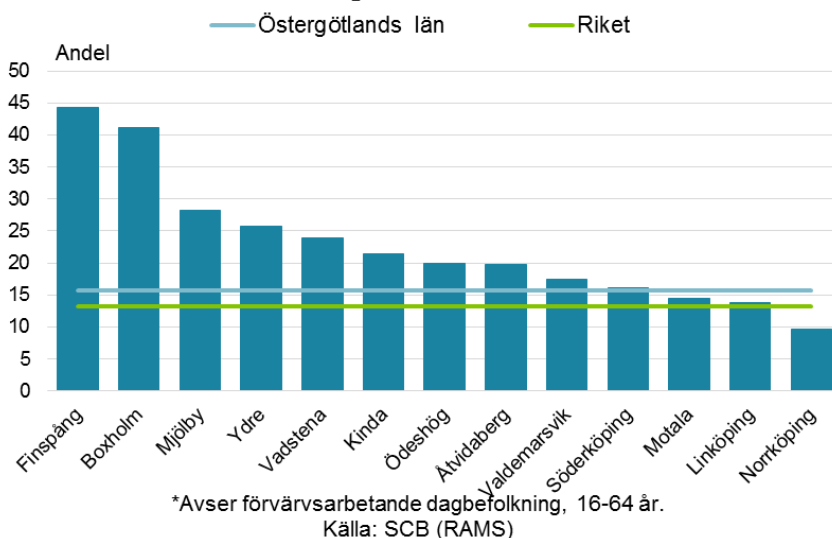
Sett till antal sysselsatta har industrins betydelse i Östergötland minskat kontinuerligt under många år. Den långsiktiga trenden mot allt färre anställda inom industrin har dock avstannat och det råder istället arbetskraftsbrist på vissa håll. För 25 år sedan stod industrin för 25 procent av de sysselsatta. År 2015 hade den nivån sjunkit till 16 procent. Likväl ligger fortfarande antal sysselsatta i den östgötska industrin gott och väl över riksgenomsnittet. Med över 30 000 arbetsplatser i länet är näringen fortfarande mycket betydelsefull för arbetsmarknaden i Östergötland. Statistiken kring sysselsättningen inom industrin är dessutom aningen bristfällig. Till exempel används mer inhyrd personal nu än tidigare och de återfinns inom de privata tjänsterna, det vill säga en annan näringsgren än industrin. Det verkliga antalet yrkesverksamma inom industrin är alltså större än det som faktiskt redovisas. De yrkesverksamma i industrin består till 50 procent av personer som är över 45 år. 20 procent är dessutom äldre än 55 år. Detta gäller för såväl Östergötland som riket i helhet. Behovet av ersättningsrekryteringar väntas därför vara relativt stort under kommande år.

Inom länet har Finspång och Boxholm den i särklass högsta andelen sysselsatta inom industrin. I dessa kommuner är mer än 40 procent av samtliga sysselsatta verksamma inom industrin och förstås extremt viktiga för arbetsmarknaden på orten. Även i Mjölby, Ydre och Vadstena är industrin mycket dominerande och omfattar ca en fjärdedel av de sysselsatta.

Värt att notera är att Norrköping och Motala numera befinner sig i bottenskiktet i länet sett till andelen sysselsatta inom industrin. Båda dessa städer har historiskt sett varit

mycket industritunga. I Norrköping tappades många arbetstillfällen redan under 1950-talet medan Motalas stora industrinredläggningar har skett senare i tiden. De riktigt stora industriföretagen i länet finns numera i Linköping, Finspång och Mjölby. Dessa tre städer står för 60 procent av samtliga verksamma inom industrisektorn i länet.

Andel förvärvsarbetande* inom industrin per kommun i Östergötlands län 2015

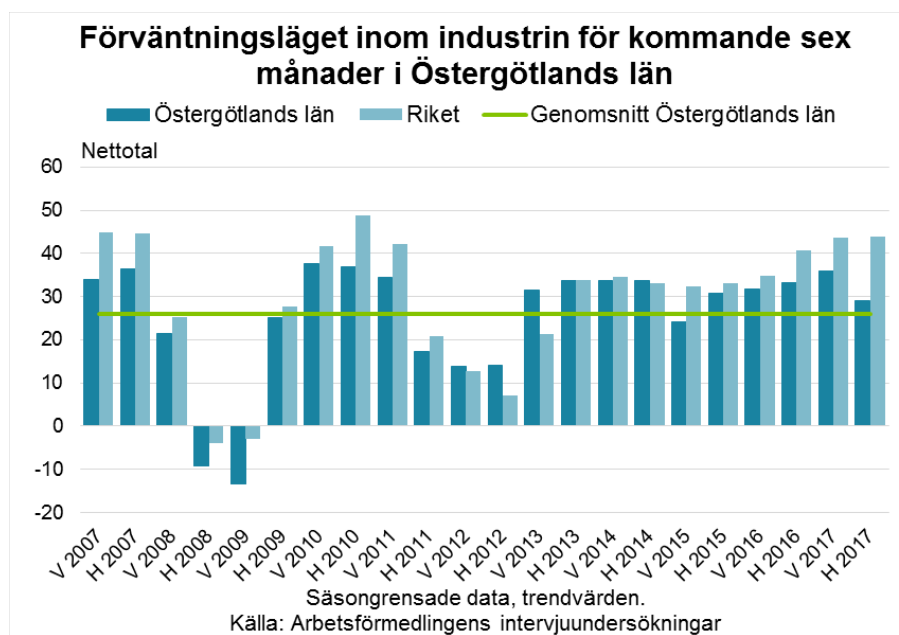
Positivt inom verkstadsindustrin

Sedan bottennoteringarna under 2011 och 2012 har förväntningsläget för industrin förstärkts. Industriföretagens marknadsbedömningar vid de fyra föregående mätningarna har uppvisat en successivt ökande nivå. I höstens undersökning har dock förväntningarna inom industrin minskat i länet, men ser man till underliggande data är bilden på intet sätt entydig. Industriföretag som tillverkar verkstadsprodukter är betydligt mer optimistiska än övriga typer av industrier. Dessutom finns också en tydlig skiljelinje mellan större och mindre industriföretag. De med många anställda ger överlag uttryck för mer positiva framtidsutsikter än de med färre. De stora industriföretagen i Östergötland är i stor utsträckning verksamma inom verkstadsindustrin och där råder det för närvarande stor optimism.

En stor del av industriföretagen i Östergötland är beroende av exportmarknaderna, inte minst mot Europa. Återhämtning för ekonomin i Europa har tilltagit och breddats och utsikterna ser nu bättre ut än på länge. Således finns det nu stora förhoppningar om en allt mer ökande efterfrågan på svenska industrivaror.

Under 2018 väntas sysselsättningen öka inom industrin. Kapacitetsutnyttjandet inom industrin är nu så högt att vissa industriföretag måste rekrytera personal för att kunna hålla i gång sin produktion för att matcha den ökande orderingången. Det finns dock risk för att den rådande arbetskraftsbristen kan hämma sysselsättningstillväxten. Över 40 procent av de tillfrågade arbetsställena inom industrin uppger att man upplevt arbetskraftsbrist i samband med rekrytering. Sedan mätningen våren 2015, då 13 procent av arbetsgivarna angav

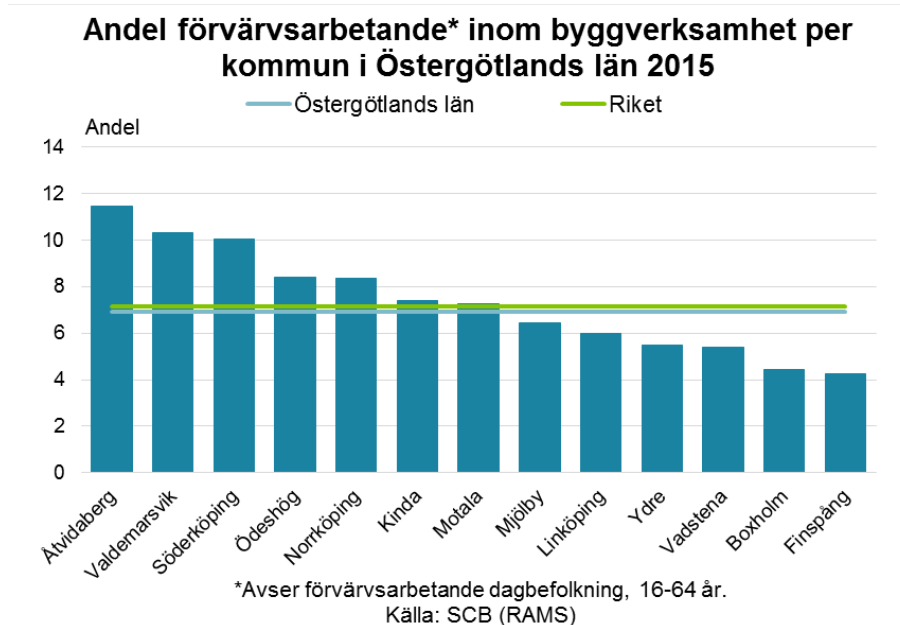
arbetskraftsbrist, har nivån ökat oavbrutet. Generellt sett har det varit svårare att rekrytera civilingenjörer och tekniker med olika inriktningar jämfört med många yrken inom produktionen. Under senare tid har även arbetskraftsbristen bland yrken inom produktionen ökat. Exempelvis är det stor brist på olika typer av elektriker och maskinoperatörer inom industrin.

Byggverksamhet

Branschen sysselsätter 13 600 personer eller drygt 7 procent av samtliga sysselsatta i länet och ligger i nivå med riksgenomsnittet. Branschen har vuxit stadigt sedan 2009 men under de senaste två åren har antalet sysselsatta ökat mer markant. Det är den i särklass mest mansdominerande branschen av alla, där männen svarar för mer än 90 procent av sysselsättningen. Ålderssammansättningen i branschen har under den senaste 10-årsperioden gått mot en viss förnygring. I länet är exempelvis närmare 40 procent av de verkamma yngre än 35 år.

Inom länet har Åtvidaberg, Valdemarsvik och Söderköping den högsta andelen sysselsatta inom byggverksamheten där 10-12 procent av samtliga sysselsatta återfinns inom branschen.

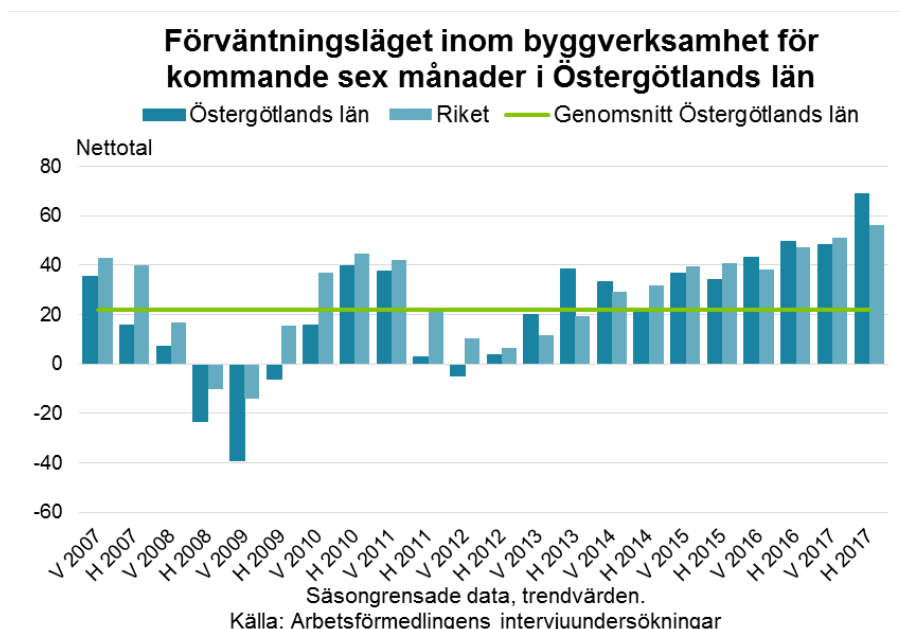

Mycket stor optimism inom byggbranschen

Byggbranschen är en mycket konjunkturkänslig bransch. Det framgår tydligt av diagrammet på nästa sida som visar på mycket kraftiga svängningar i byggföretagens bedömningar över tiden. Branschen påverkas också ofta direkt av politiska beslut, exempelvis satsningar inom infrastruktur. För att matcha befolkningsutvecklingen har byggandet av bostäder tagit ordentlig fart i länet sedan 2015. I synnerhet byggs det många lägenheter i länets större orter. Enligt statistik från SCB har det från 2015 till och med det första halvåret 2017 påbörjats byggande av 7 500 lägenheter i länet.

Byggföretagen i Sverige och i Östergötland är generellt mycket optimistiska. Många stora byggen i länet är redan igång och flera är under planering. Det stora hindret för en fortsatt expansion är dock bristen på utbildad arbetskraft. Det kompenseras till viss del av arbetskraft från andra länder, inte sällan i form av utländska underentreprenadföretag som anlitas för att svara för delar av eller hela byggprojekt.

På sikt kommer det planerade byggandet av Ostlänken att kräva stora mängder arbetskraft. Det är ännu oklart hur många av dessa jobb som kommer att bemannas av utländsk arbetskraft, men även om de stora upphandlingarna skulle vinnas av utländska företag kan svenska och regionala företag ta hand om mindre kringprojekt. Problemen med kompetensbrist kvarstår dock eftersom det råder brist på kompetenser inom bygg och anläggning i stora delar av Europa. Fler utbildningar behöver komma till och flera aktörer arbetar idag på att få fram fler utbildningsplatser inom byggyrken. Ett välkommet tillskott är de nyanlända som har utbildning och erfarenhet inom byggyrken. Branschen medverkar till att validera de nyanländas utbildningar och vid behov ska kompletteringsutbildningar kunna ges. Den goda aktiviteten inom branschen ökar också möjligheterna för lärlingsanställningar i företagen.

Nettotalet för marknadsutvecklingen kommande sex månader är mycket starkt och har värdet 69 i denna undersökning. Att jämföra med vårens redan mycket starka värde som uppgick till 45. Byggarbetsgivarna i Östergötland är numera de mest optimistiska i hela landet.

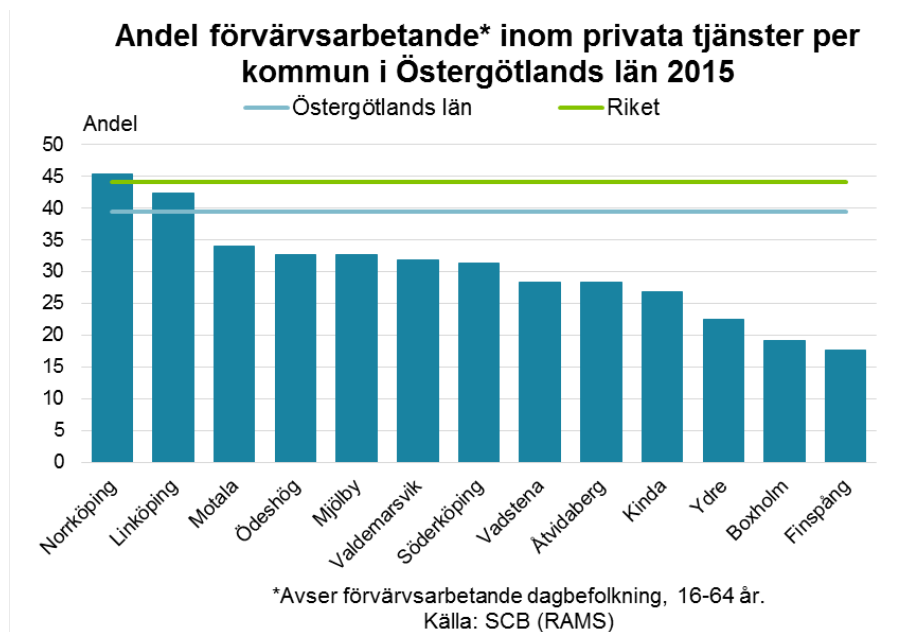
Arbetskraftsbristen ökar i omfattning och närmare två tredjedelar av de tillfrågade i näringen uppger att de upplevt brist de senaste 6 månaderna. Bristtalen har ökat oavbrutet sedan våren 2014 och omfattar numera nästan samtliga yrken inom branschen. Det gäller både tjänstemän och kollektivanställda.

Privata tjänster

Den privata tjänstesektorn omfattar flera olika branscher, såsom handel, transport, hotell och restaurang, personliga och kulturella tjänster, information och kommunikation⁵ samt finansiell verksamhet och företagstjänster. I Östergötland sysselsätter de privata tjänsterna drygt 76 000 personer sammantaget och det motsvarar närmare 40 procent av det totala antalet sysselsatta i länet. Det är bara de tre storstadslänen och Halland som har högre andel sysselsatta inom privata tjänster än Östergötland.

Antalet sysselsatta inom privata tjänster har haft en stigande trend under många år. Totalt för perioden 2009 till 2015 har antalet sysselsatta ökat med 7 600 personer inom privata tjänster i länet. Den starkaste jobbkökningen har skett inom delbranscherna företags-tjänster samt hotell- och restaurang. En anledning till att allt fler jobb finns inom denna bransch är att företagen idag i allt högre utsträckning köper in tjänster som de tidigare hade egna anställda för. Till exempel redovisas större företags huvudkontorsverksamhet under företagstjänster och den del av företagen som säljer de produkter som tillverkas redovisas under handel, även om företaget som helhet är ett industriföretag. Det här medför att en del av tillväxten av jobb inom den privata tjänstesektorn kan härledas till industrin, byggsektorn eller jord- och skogsbruken.

Den här typen av verksamheter har ofta sina säten i större städer varför storstäderna är så dominanta i branschen. Detta storstadsfenomen är tydligt även i Östergötland där det är de båda större städerna Linköping och Norrköping som har stora andelar av sysselsättningen inom denna bransch. Drygt 60 000 personer finns inom privata tjänster i Linköping och Norrköping, vilket motsvarar mer än 30 procent av samtliga sysselsatta i länet, alla branscher inbegripna.

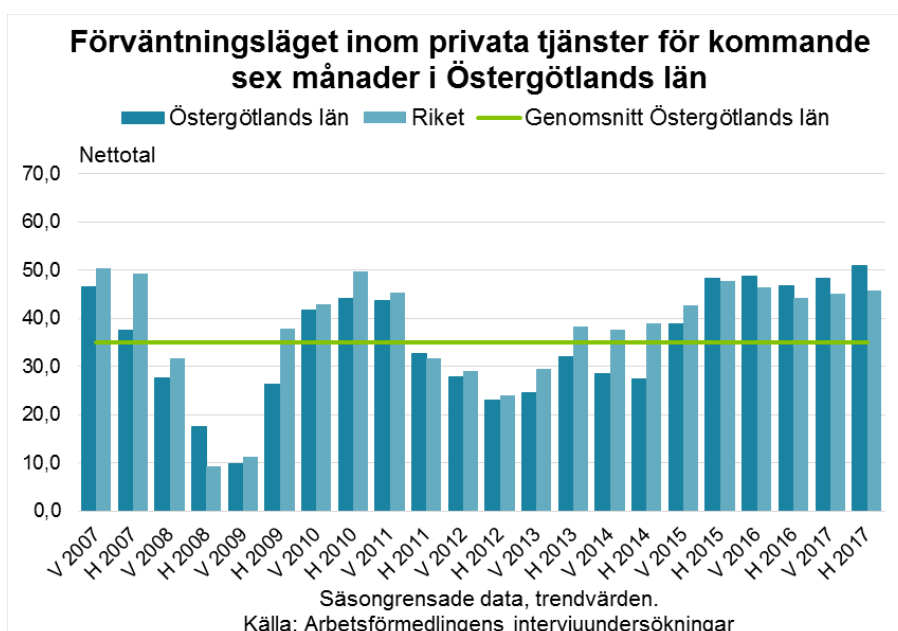

⁵ Här ingår IT-företagen.

Fortsatt tillväxt inom privat tjänstesektor

Den privata tjänstesektorn är samlat de branscher som vanligtvis svarar mest positivt på frågor om förväntad efterfrågan på deras varor och tjänster. Det betyder att vid jämförelse med andra branscher är genomsnittet över tid högre. Den privata tjänstesektorn förväntningar har legat på en stabil nivå under flera år och inga tecken finns på att marknadsutvecklingen är under avtagande. Det är till och med så att förväntningarna har skruvats upp en aning vid denna mätning.

Alla delbranscherna inom sektorn tror på en positiv marknadsutveckling och särskilt optimistiska är näringsidkare inom hotell och restaurang, handeln och personliga och kulturella tjänster.

Handeln

Handeln inkluderar både verksamheter inom detaljhandel, partihandel samt handel med och reparation av motorfordon. Denna näringsgren sysselsätter drygt 21 000 personer vilket motsvarar 11 procent av samtliga förvärvsarbetande i länet. Antalet anställda har legat tämligen konstant under många år beroende bland annat på rationaliseringar och effektiviseringar inom detaljhandeln. Handelsföretagen har i allmänhet lättare att rekrytera arbetskraft än andra branscher och många unga hittar sitt första jobb där.

Handel är beroende av hushållens köpkraft och förtroende för ekonomin. Den privata konsumtionen har legat på höga nivåer under ett antal år vilket har gynnat handeln. Även framöver väntas hushållen fortsätta att spendera. 50 procent av arbetsgivarna tror på en ökad försäljning de kommande 6 månaderna. Trots handelns optimism bedöms antalet sysselsatta i branschen inte öka särskilt mycket under prognosperioden. Bland annat beroende på att ett visst outnyttjat kapacitetsutrymme finns i branschen.

Information och kommunikation

Information och kommunikation är ingen stor bransch, men i Östergötland är den större än på de flesta andra håll. Det är bara Stockholms län som har högre andel sysselsatta inom branschen. Tillväxten av nya jobb har varit god både på Mjärdevi Science Park i Linköping och på Norrköping Science Park (Pronova) i Norrköping. Företagen har haft stor nytta av de universitetsutbildningar som finns inom området. Många industriföretag, exempelvis SAAB, Siemens och Toyota har behov av olika IT-specialister för sin produktion och logistik. Den pågående digitaliseringen i samhället medför att IT-kompetens är efterfrågad inom i princip alla områden och många IT-specialister är verksamma inom andra branscher.

Information och kommunikation är en bransch som växte även under lågkonjunkturen 2008-2009 och har sedan fortsatt att växa. Optimismen är något dämpad i jämförelse med mätningen förra höstens mätning. Vid undersökningarna 2015 nådde IT-branschen rekordhög nivå vad gäller den upplevda bristen på kompetens. Denna gång har den upplevda bristen klingat av något men det är ändå 37 procent av de intervjuade företagen som anger att de har svårigheter att hitta kvalificerad personal. Det är främst mjukvaruutvecklare med specifika kunskaper inom programmering som är svårt att hitta, men även IT-arkitekter, testledare och systemförvaltare. Antalet sysselsatta i branschen förväntas öka något under 2018.

Hotell och restaurang

Antalet sysselsatta inom hotell- och restaurang uppgår till 6 100 personer i länet och sysselsättningsökning har varit stabil under många år. Den privata konsumtionen och det ekonomiska läget inom företag och näringsliv är viktiga faktorer för utvecklingen inom näringen. Här finns också förväntningar på en fortsatt positiv utveckling för besöksnäringen där det inom länet finns ett antal välbesökta turistattraktioner. Evenemangsutbudet i länet är också mycket stort, inte minst i Norrköping och Linköping, vilket också bidrar till goda utvecklingsmöjligheter för hotell och restaurangnäringen. Utbudet av tjänster påverkas också av olika trender i samhället. Det gör att nya företag snabbt kan etablera sig och andra försvinner. Det kan exempelvis gälla restauranger med speciella inriktningar avseende en viss typ av mat eller nyetableringar på orten av en viss restaurangkedja.

Den upplevda bristen på lämplig arbetskraft har rusat i höjden inom branschen de senaste åren. Över hälften av företagen anger att man upplevt brist på arbetskraft i denna undersökning. Branschen växer kraftigt och det blir allt svårare att rekrytera kvalificerad arbetskraft. Enligt arbetsförmedlingens bedömning är det en påtaglig brist på kvalificerade och erfarna kockar, hovmästare och servitörer.

Transport

Transportsektorn sysselsätter över 8 000 personer i länet vilket motsvarar 4 procent av samtliga sysselsatta. Branschen inkluderar passagerar- och godstransporter, drift av terminaler, lager och godshantering samt post- och budverksamhet. Transportsektorn, och i synnerhet varutransporterande delen, är till stor del beroende av marknadsutvecklingen inom andra branscher såsom handeln, tillverkningsindustrin och byggsektorn. Exempelvis har den alltmer ökande omfattningen av näthandeln varit gynnsam för marknadsutvecklingen inom transportsektorn.

Den geografiska placeringen av Östergötlands län är fördelaktig för transportbranschen. Tillgången till en välutvecklad infrastruktur gör i synnerhet Norrköping till ett väletablerat logistikcentrum med många lagerverksamheter i närområdet, inte sällan fungerande som centrallager för hela den nordiska marknaden. En ständig dragkamp kring eventuella nyetableringar pågår kontinuerligt med andra kommuner med liknande logistiskt fördelaktiga lägen.

Transportföretagen förmedlar en positiv syn på efterfrågeutveckling det kommande halvåret. Närmare hälften av företagen tror på en ökande efterfrågan av deras tjänster. Bristen i näringen ligger på mycket höga nivåer och över 40 procent av företagen uppger att de haft svårt att rekrytera personal till vissa tjänster. Det är exempelvis svårt att hitta lastbilsförare med erfarenhet och yrkeskompetensbevis (YKB), som numera är obligatoriskt för att få köra lastbil kommersiellt. Den samlade bedömningen är att sysselsättningen i branschen kommer öka under 2018.

Finansiell verksamhet och företagstjänster

Finansiell verksamhet och företagstjänster är en bransch som fördelar sig över ett brett verksamhetsområde. Här ingår bland annat bemanningsföretag, städbolag, konsultföretag, försäkringsbolag och bankverksamheter. Eftersom det är en bransch med många olika verksamheter är utvecklingen svår att beskriva i sin helhet och i generella termer.

Sysselsättningen har ökat ganska kraftigt under de senaste åren och företagen är positiva i sina efterfrågeförväntningar. Sammanlagt är fler än 26 000 sysselsatta i branschen och ökningen av antalet sysselsatta väntas fortsätta under kommande år.

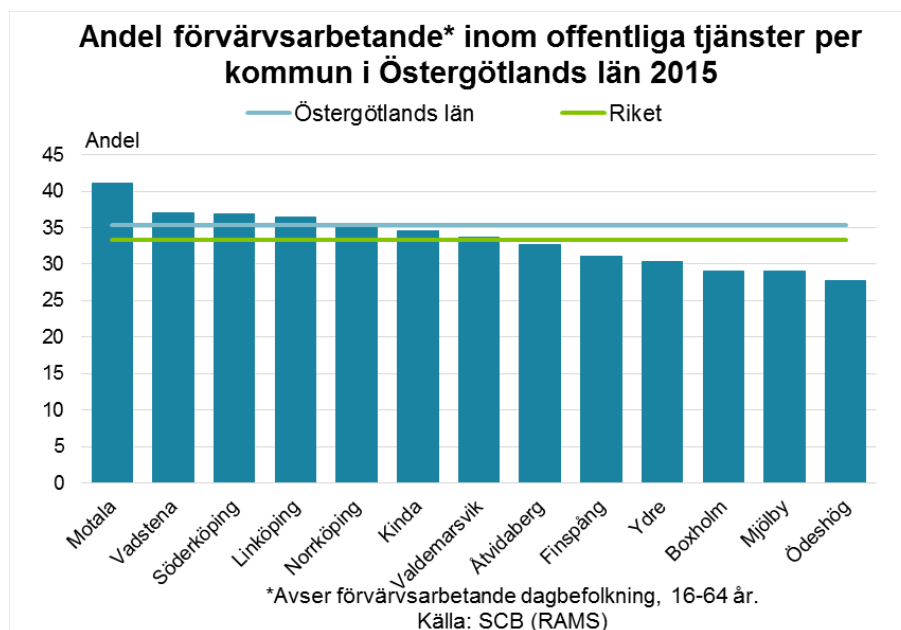
Privata företag inom vård och utbildning

Merparten av de privata aktörerna inom vård och omsorg bedömer att efterfrågan på deras tjänster kommer att vara oförändrade under de kommande 6 månaderna. Vid jämförelse med mätningarna under 2016 har framtidsförväntningarna skruvats ner ganska kraftigt. Däremot ser de privata utbildningsföretagen mer positivt på framtiden. Mer än hälften av dessa tror på förbättrade marknadsutsikter det kommande halvåret.

Både inom vård och omsorg och på utbildningssidan upplevs arbetskraftsbristen som mycket stor. Utbildade lärare och utbildad vårdpersonal är numera en bristvara och de privata företagen konkurrerar med de offentliga arbetsgivarna om att knyta dessa till sig. Hälften av företagen anger att de haft svårt att hitta kvalificerad personal på senare tid.

Offentliga tjänster

Inom offentliga tjänstesektorn återfinns 69 000 personer eller 35 procent av samtliga sysselsatta i länet. I dessa tal inkluderas privata utförare inom utbildnings- och vård- och omsorgsverksamheter som finansieras av offentliga medel. Näst efter den privata tjänstesektorn sysselsätter den flest människor. Sedan år 2010 har antalet sysselsatta ökat med 6 200 personer. Näringsgrenen är klassiskt kvinnodominerad och endast en av fyra förvärvsarbetande är man. Störst andel kvinnor finns inom vård och omsorg med en andel på hela 83 procent.

De flesta verksamheterna inom offentliga tjänster är behovsstyrda. Politiska beslut beträffande behoven med beaktande av ekonomiska ramar är i regel styrande. Östergötland har en växande och även åldrande befolkning och behoven ökar därmed. Inte minst inom äldreomsorgen där behoven ökar kraftigt framöver.

Inom barnomsorgen är bristen på förskollärare mycket stor. Behoven täcks tillfälligt upp av barnskötare som får timanställningar eller visstidsanställningar inom vikariepooler. Ibland erbjuds redan anställda barnskötare tjänstledighet och stöttning för att vidareutbilda sig till förskollärare. Vidare ökar behoven inom utbildningsområdet, främst i de större städerna där befolkningsutvecklingen är större. Det är mycket svårt att rekrytera lärare inom de flesta områden, vilket både kommuner och privata aktörer märker av.

Många kommunala verksamheter har berörts av det stora antalet nyanlända som beviljats uppehållstillstånd under de senaste åren. Det har satt extra tryck både inom socialtjänsten och på utbildningskontoren. Behoven är stora och svårigheterna att rekrytera kvalificerad personal blir allt tydligare.

I Östergötland finns många statliga verksamheter, till exempel Linköpings Universitet, SMHI, Transportstyrelsen, Sjöfartsverket och Statens väg- och transportforskningsinstitut. De statliga verksamheterna är generellt stabila och många efterfrågar högutbildad arbetskraft som inte sällan rekryteras direkt från universiteten.

Ett mycket stort yrke antalsmässigt är undersköterskeyrket. På de flesta håll i länet och i landet har det länge rått överskott på undersköterskor. Det har sedan en tid tillbaka svängt över till att vara brist på allt fler håll. Bristen har uppkommit som ett resultat av ökade behov men även tilltagande svårigheter att rekrytera sjuksköterskor. Det har lett till ännu större efterfrågan på undersköterskor.

Region Östergötland är den enskilt största arbetsgivaren i länet och antalet anställda har ökat de senare åren. Delar av verksamheten är upphandlad med externa utförare och antalet inköpta tjänster, både hos Region Östergötland och hos de externa utförarna, har en tendens att öka. Region Östergötland har som ambition att helt sluta med inhyrd personal och begränsa köpta tjänster och i stället anställa fler i egen regi. Samtidigt är pensionsavgångarna stora de kommande åren och bristen på exempelvis specialistläkare och specialistjuksköterskor är påtaglig.

Bedömningen är att det totala antalet sysselsatta inom offentliga tjänster kommer att fortsätta att öka under 2018.

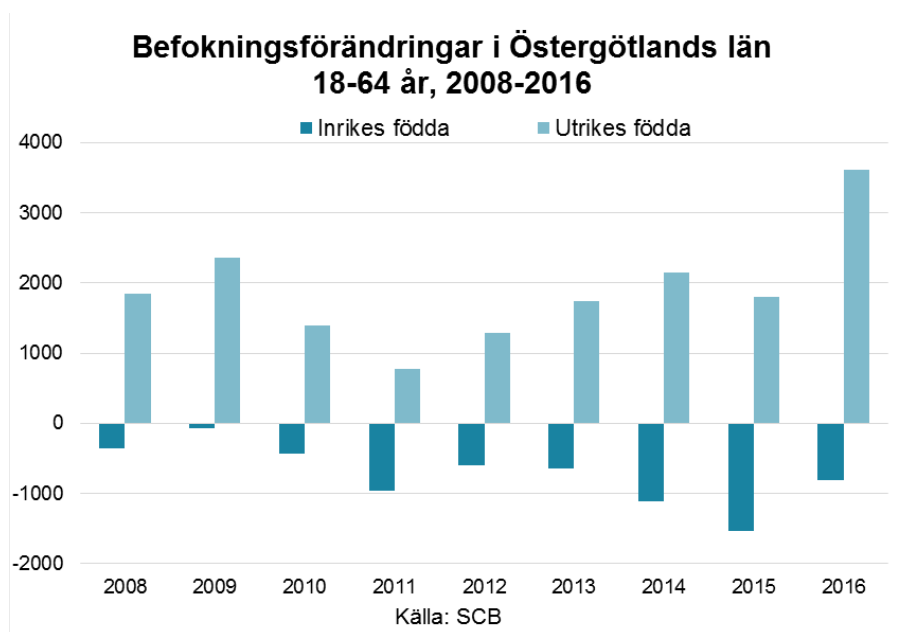
Befolkning och arbetskraft

Arbetskraften i länet består av de människor som står till arbetsmarknadens förfogande, antingen som sysselsatta eller som arbetssökande. Storleken på arbetskraften påverkas främst av befolkningsutvecklingen. Andra faktorer som påverkar arbetskraftsutvecklingen är hur många som väljer att studera, sjuktal, ohälsotal, och hur många som av andra orsaker inte tillhör arbetskraften, till exempel föräldralediga.

Utrikes födda står för befolkningstillväxten och tillskottet av arbetskraften

Antalet människor som bor i Östergötland ökar. De senare åren är den främsta anledningen migrationen, en utveckling som dessutom har accelererat de senaste åren. Vid utgången av september 2017 bestod länet av 456 500 invånare, varav Linköping och Norrköping står för ca två tredjedelar av länets befolkning. Mellan åren 2010 till 2016 har befolkningen i Östergötland vuxit med drygt 22 500 personer. Under de nio inledande månaderna i år har länet vuxit med ytterligare 4 500 personer.

Den svenskfödda befolkningen i åldern 18-64 år har minskat i Östergötland sedan 2007. Den inrikes födda befolkningen äldre än 65 år ökar fortfarande men i en något avmattad tillväxttakt. Samtliga individer ur de stora 40-talskullarna har nu uppnått den normala pensionsåldern. Sammantaget medför det att hos den svenskfödda befolkningen ökar antalet människor i de åldersgrupper som inte står till arbetsmarknadens förfogande. Det innebär påfrestningar för samhället eftersom skatteunderlaget minskar samtidigt som behoven av utbildning, sjukvård och omsorg ökar. Detta skulle vara scenariot om vi inte fått något tillskott till befolkningen till länet. Tack vare en hög nettoinvandring har befolkningen ökat de senaste åren och i synnerhet har det skett inom åldersgruppen 18-64 år. Ur ett demografiskt perspektiv har den utvecklingen varit mycket gynnsam och samtidigt nödvändig för att arbetskraften över huvud taget har kunnat växa som den gjort de senaste åren.

Demografiska skillnader mellan kommuner

Befolkningens ålderssammansättning skiljer sig väsentligt åt mellan länets kommuner. Till följd av den urbaniseringstrend som råder ökar befolkningen främst i större städerna. Samtidigt som stora delar lands- och glesbygdskommunerna har en stillastående eller negativ befolkningsutveckling. Befolkningstillskottet i länet har sedan länge i huvudsak skett i länets båda större städer, men även i Motala, Mjölby, Finspång och Söderköping har det också skett en viss ökning. I resterande kommuner har befolkningens mängd i stort sett stått still de senaste åren. Kommuner som inte växer präglas ofta av låga födelsetal och en åldrande befolkning. Allt talar för att den trenden kommer att bestå och den absoluta merparten av befolkningstillväxten kommer att ske i de större städerna.

I tabellen nedan redovisas ålderssammansättningen per kommun, samt andel kommuninvånare som är utrikes födda respektive med utländsk bakgrund.

Kommun	Andel (%) 0-17 år	Andel (%) 18-64 år	Andel (%) över 64 år	Andel (%) utrikes födda	Andel (%) utrikes bakgrund*
Linköping	20,4	62,1	17,4	15,8	20,6
Norrköping	21,2	59,9	18,9	18,8	25,2
Mjölby	20,9	57,3	21,8	9,4	12,2
Motala	20,3	57,2	22,5	14,1	17,8
Finspång	19,9	55,7	24,5	14,9	18,1
Söderköping	21,0	54,9	24,1	6,3	7,7
Boxholm	19,5	55,1	25,4	8,0	9,6
Åtvidaberg	19,5	55,2	25,3	7,5	8,6
Kinda	20,2	53,9	25,9	8,4	9,7
Ödeshög	19,5	53,4	27,1	10,7	12,8
Valdemarsvik	17,0	52,4	30,6	11,3	13,2
Vadstena	16,4	52,1	31,5	8,6	9,9
Ydre	19,3	51,8	28,9	9,6	11,0
Länet	20,5	59,2	20,3	15,1	19,6
Riket	20,8	59,4	19,8	17,9	23,2

* Utrikes födda samt inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands.

Källa: SCB, per 2016-12-31.

Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

Inskrivna arbetslösa avser öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd i åldrarna 16-64 år. Arbetslöshet definieras som inskrivna arbetslösa som andel av den registerbaserade arbetskraften.

Arbetslöshetens utveckling

Diagrammet nedan visar den historiska utvecklingen för arbetslöshetsnivåerna i Östergötland och i riket. Arbetslösheten steg kraftigt som effekt av finanskrisen 2008-2009. Arbetslösheten låg sedan kvar på den höga nivån trots god jobbtillväxt ända fram till inledningen av 2013 då arbetslösheten började sjunka i länet. Att arbetslösheten inte sjunkit mer beror på utvecklingen av arbetskraften. Under 2010 berodde det i första hand på politiska åtgärder som ökade arbetskraftsdeltagandet hos den befintliga befolkningen. Under senare år har arbetskraften förstärkts kraftigt av inflödet av utrikes födda, i synnerhet under 2016 och första halvan av 2017. Tillväxttakten av arbetskraften har mattats av något under senare delen av 2017 och den utvecklingen väntas bestå även under 2018.

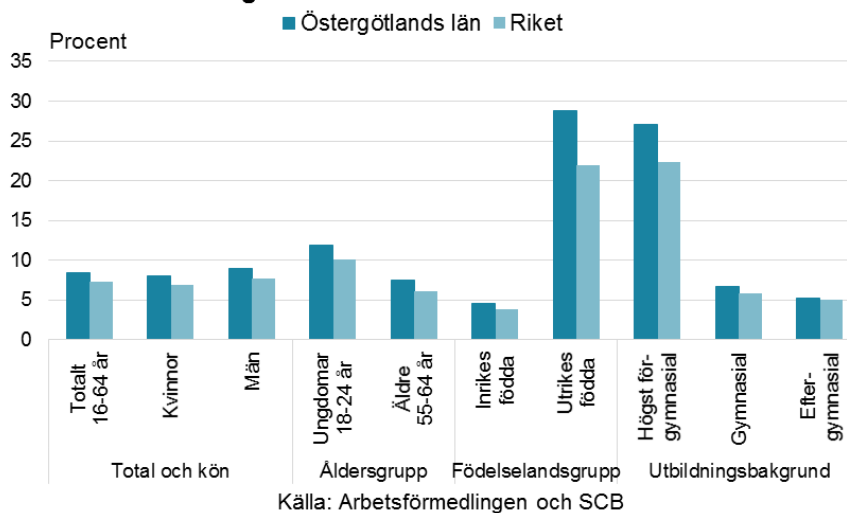
Stor skillnad i arbetslöshet mellan kommuner i Östergötland

Nivåerna på arbetslösheten skiljer sig stort mellan länets olika kommuner. Av länets 13 kommuner ligger 8 på arbetslöshetsnivåer understigande riksgenomsnittets 7,4 procent (oktober 2017). I exempelvis Ydre, Kinda och Söderköping är arbetslösheten mycket låg och understiger 5 procent. I Norrköping, Motala, Valdemarsvik och Finspång är däremot nivåerna höga och överstiger 10 procent. Av länets totala antal arbetslösa vid utgången av oktober 2017 (18 631 personer) återfanns mer än 63 procent i dessa fyra kommuner, där Norrköping enskilt står för 44 procent av länets samtliga arbetslösa. Detaljer kring enskilda kommuners arbetslöshet finns i bilaga 3

Arbetslöshetens sammansättning

En anledning till att arbetslösheten parkerar på en relativt hög nivå är förändringen av sammansättningen av arbetslösa. Tillskottet av arbetskraft har i första hand inte bestått av människor som står nära arbetsmarknaden, utan i högre grad av personer som står längre ifrån och ibland mycket långt ifrån arbetsmarknaden. Fler av de personer som tidigare befann sig utanför arbetskraften finns nu inkluderad i arbetskraften, men många av dem har inte fått jobb utan befinner sig fortfarande i arbetslöshet. Det som håller upp arbetslösheten på en hög nivå är främst inflödet av utrikes födda med kort eller obefintlig utbildning, dessa har i det korta perspektivet mycket svårt att finna ett arbete.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelat på olika grupper i Östergötlands län
genomsnitt av kv2 och kv3 2017

I Östergötland som helhet är arbetslösheten överlag högre än riksgenomsnittet, oavsett indelning i olika kategorier av arbetslösa. I synnerhet är det främst bland utrikesfödda personer och personer med låg utbildningsnivå som Östergötland utmärker sig med betydligt högre nivåer av arbetslöshet. Arbetslöshetsnivån för de som har en eftergymnasial utbildning ligger dock väldigt nära riksgenomsnittet och de med gymnasial utbildning ligger inte heller långt därefter.

Orsaken till den höga arbetslösheten är bland annat effekterna av en förhållandevis snabb strukturomvandling på arbetsmarknaden, som i synnerhet Norrköping haft svårt att anpassa sig till. Antalet jobb växer i Östergötland, men det är inte samma typer av jobb som fanns här för tio år sedan. De som bor här har inte till fullo hunnit anpassa sig till den nya situationen utan många har fortfarande för låg utbildning för att kunna konkurrera om de nya jobben. Trots att nya tider råder är benägenheten att genomföra högskolestudier låg på många håll i länet. Det stora undantaget är Linköping där en stor studietradition sedan länge har funnits. Linköping har också en mycket låg arbetslöshet som väsentligt underskrider riksgenomsnittets.

En annan grupp där arbetslösheten är hög och där Östergötland skiljer sig från riket är utrikes födda. Det är inte alls konstigt att nivåerna är höga i denna grupp med tanke på det stora antalet nyanlända och den ofta långa och krångliga väg många möter för att få ett arbete. En av anledningarna till att nivåerna är högre i Östergötland än i riket som helhet är att det finns för få jobb i Östergötland med låga förkunskapskrav, till skillnad från till exempel Stockholm där efterfrågan är större inom exempelvis RUT-tjänster och restaurangnäringen.

En annan anledning till den höga arbetslösheten bland utrikes födda är var de väljer att bosätta sig. De flesta väljer att bosätta sig nära sina landsmän. Det gör att många väljer att flytta till de områden där arbetslösheten bland utrikesfödda redan är hög, till exempel Norrköping. Det medför segregering och att de så viktiga kontaktnäten blir svårare att knyta. Även den svenskfödda befolkningen segregeras i områden som är socioekonomiskt utsatta. Det ökar risken för att arbetslöshet och försörjningsstöd blir det normala levnads sättet och normen. Det absolut viktigaste för att få ett jobb, förutom relevanta kvalifikationer, är kontakter. Kontakter med arbetsgivare eller arbetstagare som kan rekommendera arbetsgivaren att anställa. Dessa kontakter uteblir ofta i de segregerade områdena och utanförskapet ökar.

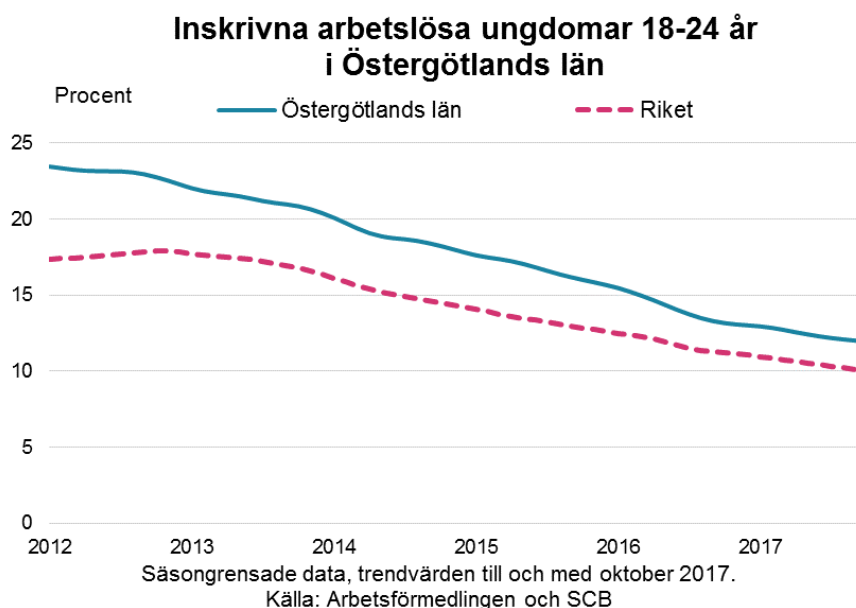
Ungdomsarbetslösheten fortsätter att sjunka

Ungdomsarbetslösheten fortsätter att gå ner. I Östergötland sjunker arbetslösheten i en snabbare takt än för riket i stort. 2 960 ungdomar i åldrarna 18-24 år var arbetslösa i slutet av oktober 2017 och det var 280 färre jämfört med oktober 2016. Det motsvarade en relativ arbetslöshet på 12,0 procent som kan jämföras med 10,4 procent i hela landet. Bland länets unga kvinnor var arbetslösheten 10,1 procent mot 14,1 procent bland unga män. Länet har en högre ungdomsarbetslöshet än riksgenomsnittet men under den senaste femårsperioden har differensen minskat kontinuerligt.

De senaste årens goda konjunkturutveckling med en ökad aktivitet inom exempelvis handel, hotell och restaurang har gynnat ungdomarna genom stigande sysselsättning och minskade arbetslöshet, såväl i Östergötlands län som i hela landet. Det inger förhoppningar om en fortsatt sjunkande arbetslöshet under kommande år. Man har även draghjälp av generationsväxlingen som påverkar arbetsmarknaden under många år framåt. Ungdomar som har klarat av sina gymnasiestudier har en utbildningsnivå som är mycket gångbar inom många yrken på arbetsmarknaden. Kortaste vägen till arbete är ofta gymnasieskolans yrkesutbildningar som finns inom många olika yrkesområden. Även om söktrycket till dessa utbildningar ökat något är det alltså det stora flertalet som väljer högskoleförberedande program.

1 140 unga, eller närmare 40 procent av de arbetslösa ungdomarna i länet, har förgymnasial utbildning som sin högsta utbildningsnivå. 630 av dessa är ungdomar födda i ett utomeuropeiskt land. Dessa är särskilt utsatta och har svårt att konkurrera om de lediga jobben. Även om lågutbildade ungdomar i viss utsträckning kan få arbete under goda tider så kan problemen återkomma när arbetsmarknaden blir sämre.

Den relativt högre arbetslösheten bland unga beror till stor del på att många saknar erfarenhet och en tydlig yrkesinriktning. Det gör att många ungdomar söker jobb inom samma yrkesområden och konkurrerar därmed om samma jobb. Många jobbar på tillfälliga anställningar och man går ofta in och ut på olika arbeten. Efter en tid har man fått erfarenhet och referenser och jobbmöjligheterna ökar. Att ungdomar hittar ingångsjobb inom handel, hotell- och restaurangbranschen är vanligt förekommande och i kommuner där dessa har en hög sysselsättning är ofta ungdomsarbetslösheten låg.

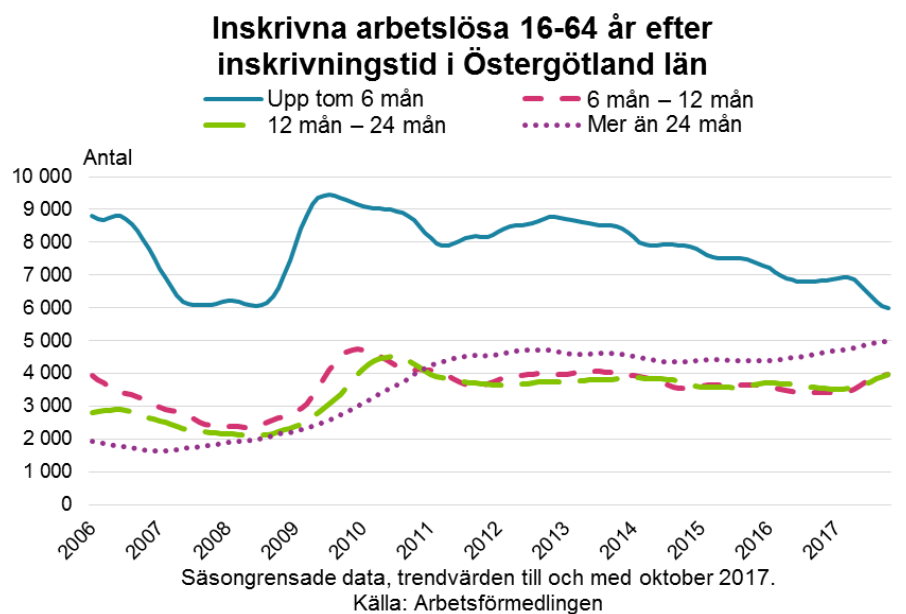
Långtidsarbetslösheten ökar

Med undantag av senare delen av 2016, när inflödet av nyanlända till arbetskraften var mycket stort, har antalet personer med korta tider i arbetslöshet sjunkit under många år. Samtidigt ökar antalet personer med långa inskrivningstider i oavbruten arbetslöshet. I synnerhet gäller det personer som varit arbetslösa 2 år eller längre.

Av totalt 18 600 arbetslösa under oktober 2017 hade 6 300 personer eller en tredjedel varit inskrivna på Arbetsförmedlingen i högst 6 månader. Det är bland de korttidsinskrivna som arbetslösheten får de största svängningarna i takt med skiftande konjunkturlägen på arbetsmarknaden, eller som under senare tid, då arbetskraften ökat kraftigt under en relativt kort tidsperiod. Under finanskrisen ökade arbetslösheten hastigt med 3 400 personer bland de korttidsarbetslösa och under återhämtningen 2010-2011 föll arbetslösheten i gruppen snabbt. Det är också bland dessa som arbetslösheten fortsatt att minska under de senaste åren.

Närmare 5 000 personer eller 27 procent av de arbetslösa har varit inskrivna som arbetslösa under två år eller längre. Det är 350 fler än i slutet av förra året. En stor del av ökningen av arbetslösheten under det senaste året återfinns bland personer med mycket långa inskrivningstider. Bland gruppen långtidsarbetslösa finns en stor andel som har en

förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. 40 procent av de som varit arbetslösa i mer än två år har endast grundskola i botten och den andelen tenderar att öka.

Personer med utsatt ställning på arbetsmarknaden

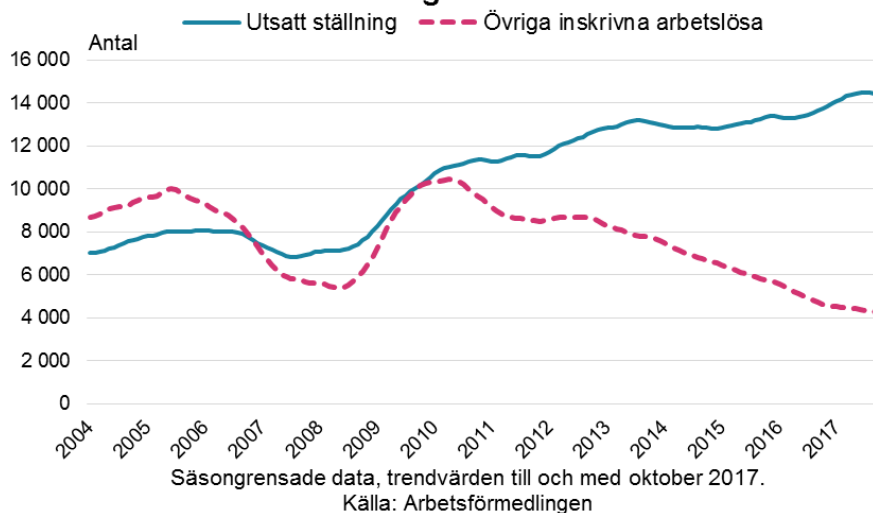
För att definiera grupper av individer som riskerar att hamna i långvarig arbetslöshet, eller personer som har svårt att få ett varaktigt fäste på arbetsmarknaden, finns grupper som idag har en dokumenterad historik med flera eller långa tider av arbetslöshet bakom sig. De identifierade grupperna är:

- arbetslösa med endast förgymnasial utbildning
- arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- arbetslösa födda utanför Europa
- arbetslösa äldre än 55 år.

Inom respektive grupp finns individuella skillnader där personliga egenskaper kan vara avgörande för vilka möjligheter personen har på arbetsmarknaden. Tidigare utgjordes merparten av inskrivna arbetslösa av personer som stod förhållandevis nära arbetsmarknaden. De senaste årens goda arbetsmarknad har medfört att dessa i stor utsträckning har fångats upp och att de numera är i arbete.

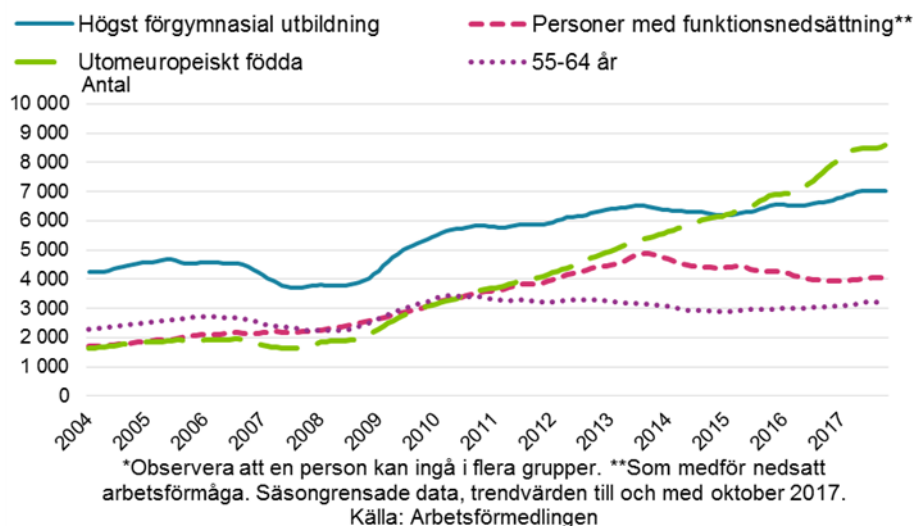
Numera är grupper med utsatt ställning på arbetsmarknaden den klart dominerande och utgör över 77 procent av det totala antalet inskrivna arbetslösa. Personer i grupper med utsatt ställning har fortsatt att öka och väntas göra det även framöver. Dessutom är det vanligt att individer samtidigt tillhör flera av de utsatta grupperna. En förklaring till att den gruppen ökar är också att merparten av inflödet av nya arbetslösa främst sker bland dessa.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år med utsatt ställning på arbetsmarknaden och övriga inskrivna arbetslösa i Östergötland län

Om man studerar de utsatta grupperna var för sig blir det tydligt att det är tillskotten av personer födda utanför Europa, som medför att antalet personer i dessa grupper är fortsatt högt. Över hälften av dessa har dessutom högst förgymnasial utbildning och det är den låga utbildningsnivån som främst utgör ett hinder för att komma ur arbetslösheten. Antalet arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har minskat med 1000-talet personer sedan 2013, medan antalet arbetslösa i åldrarna 55-64 år har legat tämligen konstant under många år.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelade på enskilda grupper* i Östergötlands län

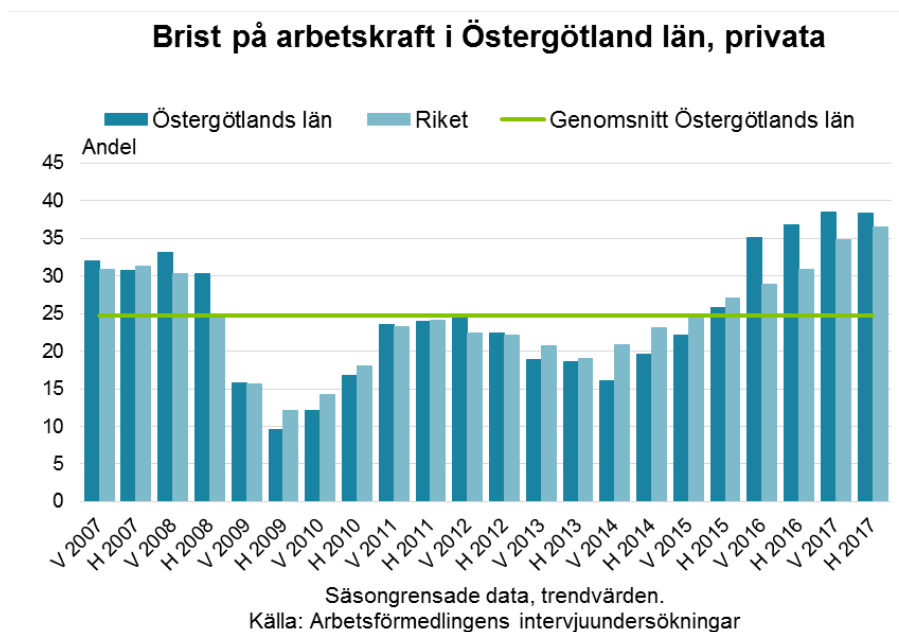

Matchningsläget på arbetsmarknaden

När efterfrågan på arbetskraft är stor ökar också den upplevda bristen på arbetskraft. Den senaste tidens goda jobbtillväxt i länet har medfört att arbetskraft med efterfrågad kompetens i hög grad redan fångats upp. Arbetslösheten har dock fortsatt att vara hög eftersom nytillskotten till arbetskraften inte i tillräckligt hög utsträckning kan matcha den kompetens som efterfrågas av arbetsgivarna. Det råder därför en ökande kompetensbrist i Östergötland samtidigt som det finns stora grupper av arbetslösa som har en ganska lång väg till arbete. En allt högre andel av de arbetslösa består av utrikes födda. Redan nu består merparten av de arbetslösa av utrikes födda och utvecklingen går i riktningen att de arbetslösa alltmer kommer bestå av den gruppen. Vid utgången av 2018 är det sannolikt att de utrikes födda svarar för närmare 60 procent av den totala arbetslösheten.

För att undvika en tilltagande brist på arbetskraft och förbättra matchningsläget blir det särskilt viktigt att höja kompetensnivån bland många nyanlända och på olika sätt underlätta deras inträde på arbetsmarknaden. Det gäller även nyanlända med förhållandevis god utbildningsbakgrund. Etableringsinsatser som validering och snabbspår underlättar ett inträde på arbetsmarknaden. Det är insatser som efterhand breddats och nu berör ett stigande antal yrken.

I höstens intervjuundersökning anger 39 procent av företagen inom det privata näringslivet att man upplevt brist på arbetskraft i samband med rekrytering. Det är samma höga nivå som vid föregående undersökning. Sedan våren 2014 har successivt arbetskraftsbristen ökat ganska markant. Det är en utveckling som indikerar försämrade förutsättningar för ett lyckat matchningsarbete och att det blir svårare för arbetsgivarna att hitta den kompetens de söker.

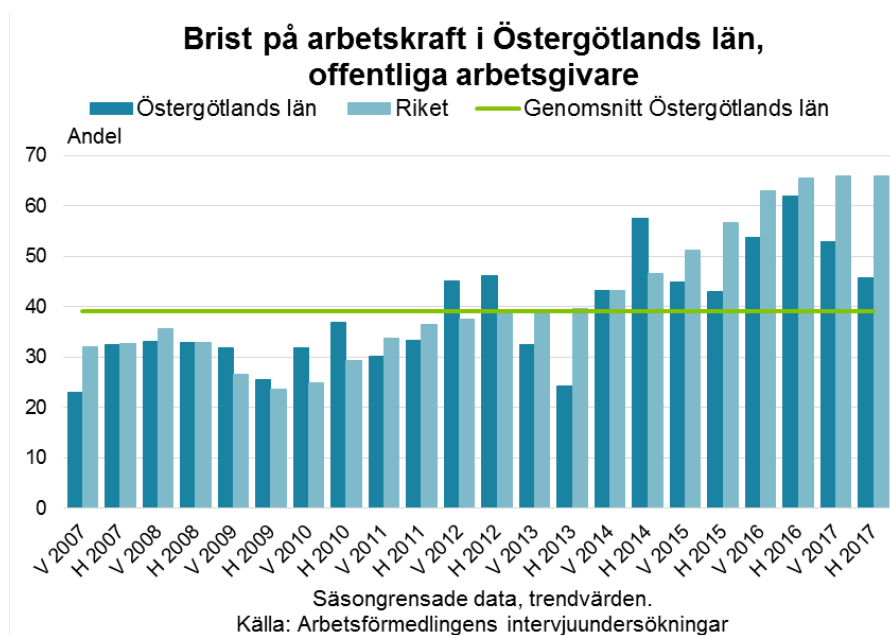

Det mesta pekar även mot att bristen blir fortsatt hög under kommande år. Det sammanhänger med stigande sysselsättning och fortsatt stora behov av ersättningsrekryteringar.

Konjunkturläget har varit bra under de senaste åren och bland den kvalificerade arbetskraften har arbetslösheten minskat stadigt till mycket låga nivåer. Samtidigt ökar befolkningen och den rådande demografin medför att de offentliga arbetsgivarna har stora anställningsbehov under lång tid framöver.

Något förvånande anger de offentliga arbetsgivarna betydligt lägre bristtal i samband med föregående och denna undersökningsomgång. Det kan dock delvis förklaras av att vissa offentliga verksamheter i länet inte till fullo fångats upp av urvalet. Det finns egentligen inget som tyder på att bristen skulle vara väsentligt mindre i Östergötland än i övriga landet. Bristtalet är 46 och sannolikt underskattat, men det är trots allt ett högt värde som indikerar brist och dessutom överskrider länets historiska genomsnitt

Den höga bristen är således inte en engångsföreteelse utan ett tillstånd som upprepats över en längre tidsperiod. Det tyder på att det finns stora rekryteringsbehov inom offentliga verksamheter i länet, men att det också ibland föreligger problem med att attrahera den kvalificerade arbetskraften. Bristen är stor i kommunerna och verksamheter inom Region Östergötland, men även hos de statliga arbetsgivarna. De statliga arbetsgivarna efterfrågar ofta högutbildad arbetskraft som ofta kan rekryteras direkt från universiteten. Där har Östergötland en fördel som genom utbildningsprogram vid Universitetet i Linköping i hög grad kan tillgodose den efterfrågan.

Inom Region Östergötland är den upplevda bristen på arbetskraft mycket stor. Det gäller bland annat läkare, sjuksköterskor, psykologer, barnmorskor, biomedicinska analytiker och medicinska sekreterare. Konkurrensen om den utbildade arbetskraften är mycket stor både mellan och inom de olika landstingen, privata vårdgivare och bemanningsbranschen. Ett aktivt arbete pågår i att underlätta rekrytering och utbildning av läkare

och sjuksköterskor med legitimation från andra länder. Efterfrågan på vårdpersonal kommer vara stor under hela prognosperioden och det finns inga tecken på att den kommer att minska därefter. I och med att befolkningen inte enbart blir fler till antalet utan också allt äldre så ökar behovet av sjukvård. Det växande behovet av utbildad personal har inte matchats i motsvarande takt av en utbyggnad av utbildningssystemet.

I den kommunala sektorn är det i princip brist inom alla yrken inom vård, omsorg, skola och socialt arbete. Exempelvis har det tidigare överskottsyrket undersköterska förvandlats till ett bristyrke inom en mycket kort tidsrymd. På några års sikt är behoven av tillskott i yrket än mer påtagligt till följd av ökad efterfrågan inom äldreomsorgen. Bristen på undersköterskor ger en öppning för visstidsanställningar eller sommarvikariat för vårdbiträden, en yrkeskategori som annars har varit på nedgång under lång tid. För att på sikt öka intresset för yrket behöver anställnings- och arbetsvillkoren förbättras. Ca 9 000⁶ personer har anställning som undersköterska i länet och det är det vanligaste yrket i såväl länet som i riket. Dessutom finns det ytterligare ca 10 000 personer jobbar som vårdbiträden, personliga assistenter eller vårdare/boendestödjare.

Det är inte ovanligt att lärare byter arbete vilket förklarar en del av den brist på lärare som finns. På många skolor förstärker man med lärar- och elevassistenter för att överbrygga bristen. Bristen på förskollärare gör att man allt oftare rekryterar barnskötare för att klara arbetssituationen.

⁶ Källa: SCB, yrkesstatistik 2015.

Uppföljning av arbetssökande

Många arbetslösa får jobb

Trots att det finns gott om jobb är det många personer som har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden. I huvudsak har det att göra med kompetensbrist, det vill säga att de arbetssökande inte kan svara upp mot de kompetenskrav som arbetsgivarna ställer. Trots en alltmer tilltagande matchningsproblematik är det ändå en relativ stor omsättning på de arbetslösa. Förutom att lämna arbetslösheten för en anställning är det även många som övergår till reguljära studier.

Ett sätt att mäta omsättningen är att följa individer som vid en viss tidpunkt varit arbetslösa, för att senare följa upp statusen vid en annan tidpunkt. I detta fall har länets arbetslösa i december 2015 varit utgångspunkten och dessa har sedan följts upp ett år senare. I december 2015 fanns det 19 740 inskrivna vid länets arbetsförmedlingar. I dessa siffror inbegrips 2 200 nyanlända som vid tillfället var inskrivna i etableringen. Ett år senare hade sammanlagt 5 800 lämnat arbetslösheten för en anställning. Det motsvarar en andel på drygt 29 procent. Merparten av de som var i arbete vid uppföljningstillfället hade anställningar som var osubventionerade.

Utbildning viktigt för att komma i arbete

Föga förvånande har utbildningsnivån en stor betydelse när det gäller chansen att erhålla ett arbete. Jobbchanserna minskar kraftigt för de arbetssökande som endast har förgymnasial utbildning i botten. Exempelvis är endast en av fem med förgymnasial utbildning i arbete vid uppföljningstillfället. Särskilt utsatta är utrikesfödda kvinnor med låg utbildning där övergångarna till arbete är mycket blygsamma. Lågutbildade utrikesfödda män har däremot det något lättare att finna ett arbete och övergångsnivåerna är snarlika de inrikes födda med samma utbildningsbakgrund. Utbildningsbakgrunden bland utrikesfödda män tycks för övrigt spela mindre roll när det gäller jobbchanserna, det vill säga att en högre utbildningsbakgrund inte lika tydligt ökar förutsättningarna att erhålla ett arbete som för de inrikes födda.

Högsta övergångsfrekvenserna till arbete finns bland ungdomarna i åldern 18 till 24 år. För ungdomar med gymnasieutbildning var siffran 43 procent. Utrikesfödda ungdomar har det något svårare, men bortser man från de som är nyanlända i landet, är inte resultaten mycket sämre än för ungdomar som är födda i Sverige. Vistelsetiden i Sverige har således stor betydelse i chansen att erhålla ett jobb. Förutom utbildningsnivån är tiden i arbetslöshet en viktig faktor när det gäller möjligheten att få ett jobb. Ju längre tider i arbetslöshet desto lägre är nivåerna på övergångarna till arbete. Tiden i arbetslöshet hänger av naturliga skäl ihop med utbildningsnivån. De med låg utbildningsnivå riskerar i betydligt högre grad att hamna i långtidsarbetslöshet. Av de korttidsarbetslösa, det vill säga en arbetslöshetstid understigande 6 månader, var övergången till jobb dryga 37 procent. Att jämföra med 18 procent för de med inskrivningstider som är längre än två år. Äldre personer över 54 år med över två år i arbetslöshet har mycket svårt att hitta en anställning. Övergångsfrekvensen för dessa är 10 procent och särskilt svårt har männen att finna en anställning, där endast 8 procent lyckades med detta.

Utmaningar på länets arbetsmarknad

De största utmaningarna på länets arbetsmarknad är inte unika för länet utan gäller för hela riket. Det handlar bland annat om:

- Nyanländas etablering på arbetsmarknaden
- En effektivare matchning
- Insatser mot långtidsarbetslösheten.

Efterfrågan på arbetskraft fortsätter att öka på bred front både inom näringslivet och inom den offentliga sektorn. Allt talar för att den trenden kommer att bestå många år framöver. Samtidigt gör rekordmånga nyanlända sitt inträde på den svenska arbetsmarknaden. Validering, utbildning, praktik och andra kompetenshöjande insatser är viktiga åtgärder för att förbättra de nyanländas möjligheter på arbetsmarknaden. Arbetslösheten har sjunkit under flera år men de som står mycket långt ifrån arbetsmarknaden ökar i antal. Mer än var fjärde arbetslös i länet har en oavbruten inskrivningstid som överstiger två år. I faktiska tal är det närmare 5 000 personer i Östergötland som har varit arbetslösa så länge. Obalansen mellan efterfrågan och utbud av arbetskraft väntas bestå en lång tid framöver, vilket avsevärt försvårar matchningen ytterligare och därmed ökar risken för stigande långtidsarbetslöshet.

Etablering av nyanlända

Etableringen och integrationen av nyanlända är en av samhällets nyckelfrågor. En lyckad integration bidrar till tillväxt i ekonomin och är dessutom en förutsättning för att arbetsmarknaden i Sverige ska kunna växa. Från och med i år har länsstyrelserna i landet fått rollen att vara den samordnande parten i allt som rör tidiga insatser för asylsökande. Som ett led i detta har Arbetsförmedlingen fått i uppdrag att erbjuda asylsökande kompetenskartläggning för att de själva ska kunna beskriva sin utbildning och arbetslivserfarenhet. Bland annat finns en IT-baserad plattform där arbetsgivare och asylsökande ska kunna mötas i ett tidigt skede utan att Arbetsförmedlingen behöver vara inblandad. Tanken är också att tidigt i processen kunna fånga upp den kompetens som svarar mot aktuella bristyrken. Inte minst i syfte att försöka tillgodose de rekryteringsbehov som finns inom välfärdsområdena.

Bostadsfrågan är central när det gäller integrationen. Från mars 2016 finns en ny lag i bruk, bostättningslagen, som bland annat har som syfte att avlasta orter som tidigare haft ett oproportionellt stort flyktingmottagande. Kommuner som har en jämförelsevis god arbetsmarknad, stor befolkning, lågt mottagande och förhållandevis få asylsökande kommer att få ta emot fler nyanlända än kommuner med sämre förutsättningar. Många kommuner har dock svårt att fullgöra sina åtaganden på grund av den rådande bostadsbristen. En stor andel av mottagandet i kommunerna sker dock genom s.k. självbostättning. Nyanlända bosätter sig bland annat hos släktingar och vänner vilket inte sällan får trångboddhet som följd. Norrköping är den kommun i länet som tar emot överlägset flest nyanlända genom självbostättning.

Utan migration skulle Östergötland ha en krympande arbetskraft med på sikt en ökad försörjningsbörda som följd. Tillskotten till arbetskraften från nyanlända är mycket välkommet. Att på bästa sätt tillvarata nyanländas kompetens på arbetsmarknaden är rimligen väldigt fördelaktigt för samhället. En förhållandevis stor del av de nyanlända har en akademisk examen och de borde ha goda förutsättningar att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden relativt fort. Snabbspårmodellen bygger på den tanken och syftar till att underlätta för de nyanlända som har erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke. Det handlar om att i en sammanhållen process erbjuda praktik, språkträning och utbildning. Snabbspåren är för övrigt inte begränsade till akademikeryrken utan det finns bland annat planerade snabbspår för exempelvis kockar, lastbilsförare och målare. Under innevarande år har även många nyanlända i länet fått chansen att etablera sig på arbetsmarknaden med hjälp av så kallade extratjänster. Extratjänster är en subventionerad anställningsform som bland annat finns inom barn- och äldreomsorgen, skolan och vissa ideella föreningar. Syftet är de ska kunna verka som en extra stöttande resurs i dessa verksamheter och därigenom få nyttig arbetslivserfarenhet. Antalet tillsatta extratjänster har ökat kraftigt den senaste tiden och många av dessa har besatts av nyanlända som då fått en väg in på arbetsmarknaden.

Effektivare matchning

I takt med att kraven har höjts på arbetsmarknaden har också arbetsgivarnas upplevda brist på kompetens ökat. Bristalen i Östergötland har sedan länge legat på höga nivåer och finns i stor omfattning såväl inom det privata näringslivet som inom offentliga verksamheter. Det handlar om allt från sjukvårdspersonal, socialsekreterare och lärare till byggarbetskraft och personal inom IT-branschen. Anledningarna till att bristen är så stor i Östergötland är flera. Det handlar om förändrad branschstruktur, ökade kompetenskrav och befolkningens utbildningsbenägenhet. Tidigare fanns det relativt gott om jobb i länet som inte krävde någon specifik utbildning. Idag kräver nästan hälften av alla jobb en högskoleutbildning och den andelen ökar. Studiebenägenheten är olika på olika orter i länet. I Linköping är det en förhållandevis stor andel som väljer att studera vidare på universitet. I övriga delar av länet är det betydligt färre som väljer studier på den nivån. Det gäller även Norrköping trots stor tillgänglighet till universitetsstudier.

Kompetensförsörjningen handlar inte bara om eftergymnasiala utbildningar. Dimensioneringen av gymnasieutbildningarna behöver bli bättre. Många bristyrkesutbildningar har ett mycket lågt söktryck. Ungdomar upplever uppenbarligen inte vissa av dessa yrken som tillräckligt attraktiva. När det gäller gymnasieutbildningar är det få i länet som väljer yrkesprogrammen trots att jobbmöjligheterna är mycket goda vid fullgjord examen. I första antagningsomgången till höstterminen 2017 kommer det första yrkesprogrammet på femte plats när det gäller söktryck och endast 4 procent hade valt vård- och omsorgsprogrammet som förstahandsval. Informationen till ungdomar innan de gör sina gymnasieval behöver bli bättre och studie- och yrkesvägledare behöver få mer tid för varje elev. För att stärka och säkra näringslivets kompetensförsörjning är samverkan mellan näringsliv och skola en viktig fråga. En sådan samverkan kan också bidra till ökad kvalitet i skolan.

Skolan kan därigenom se företagens behov och ökar insikten om vad utbildningarna behöver leverera och kopplingen mellan utbildning och arbetsliv tydliggörs.

I dag förstärks arbetskraften främst av personer som flyttar hit från andra länder. Många är vuxna. De behöver ges större chanser att utbilda sig till de yrken där jobbchanserna är bra. Olika former av vuxenutbildningar behöver byggas ut ytterligare för att underlätta omskolning senare i livet. Vuxenutbildningen är en allt viktigare funktion i samhället som sannolikt kommer bli än mer viktig.

Insatser mot långtidsarbetslösheten

I jämförelse med början av 2007 är det numera tre gånger så många i länet som har varit arbetslösa i två år eller mer. Detta trots en mycket god arbetsmarknad de senaste åren. En bekymmersam utveckling är att antalet långtidsarbetslösa som saknar gymnasieutbildning växer. De som saknar gymnasieutbildning har en mycket svag position på arbetsmarknaden. Här finns en fara för att långtidsarbetslösheten stiger ytterligare beroende på en alltmer ogynnsam sammansättning av arbetslösheten. Arbetslösa med stark ställning på arbetsmarknaden finner snabbt arbete medan övriga arbetslösa drabbas av längre tider utan arbete. Vid utgången av oktober 2017 bestod mer än tre fjärdedelar av de arbetslösa i länet av individer som var i utsatt ställning (se diagram sid 31). Dessa löper en väsentligt större risk att fastna i långvarig arbetslöshet.

Generellt gäller att ju längre tid som arbetslös desto svårare är det att ta sig in på arbetsmarknaden igen. Även för personer med en relativt god utbildningsbakgrund finns det stora risker med att hamna i längre tider av arbetslöshet. Återgången till arbete kan försvåras av att den tidigare utbildningen och erfarenheten, ju längre tiden går, blir mer och mer betraktad som förfallen. Detta gäller i synnerhet inom mer kunskapsintensiva yrken.

För att motverka långtidsarbetslöshet är olika former av utbildning ett viktigt inslag. Dels att se till att så många som möjligt når upp till gymnasienivå, dels ge möjlighet till omskolning senare i livet. Sammantaget ställer det stora krav på en effektiv arbetsmarknadspolitik men också tydliga krav på andra politikområden såsom utbildnings- och näringspolitik. Arbetsförmedlingen behöver även i högre grad samverka med andra aktörer såsom exempelvis kommunerna. För att hålla tillbaka långtidsarbetslösheten måste alla tillgängliga verktyg nyttjas, både utbildning och Arbetsförmedlingens programinsatser.

Bilagor

Bilaga 1. Metod och urval

Historia och syfte

Arbetsförmedlingen har gjort prognoser sedan 1960-talet. Den nuvarande metodiken infördes i mitten av 1990-talet. Samtidigt infördes ett enhetligt intervjuformulär. Sedan dess har intervjuformuläret utvecklats och antalet frågor har blivit fler.

Syftet med prognosarbetet är att ge Arbetsförmedlingen detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för förmedlingens arbete med vägledning. Prognosarbetet stödjer på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbetssökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är också ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten på såväl lokal som central nivå. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Arbetsförmedlingen publicerar en nationell och 21 regionala prognoser två gånger per år, i juni och december.

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens prognoser baseras på intervjuer med ett mycket stort antal privata och offentliga arbetsgivare. Intervjuerna görs av arbetsförmedlare och svaren inhämtas genom samtal med arbetsgivarna vid ett besök eller per telefon. Motivet till detta arbetssätt är att den ansvarige arbetsförmedlaren ska ha möjlighet att ställa följdfrågor, bland annat för att minska risken för missförstånd kring frågornas syfte och innehåll.

Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömningar om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagets kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, bristyrken samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen för sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av intervjuundersökningen utgör den viktigaste källan till prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även med hjälp av annan statistik och med hänsyn till andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urval och svarsfrekvenser

Basen för Arbetsförmedlingens prognoser är intervjuer med ett representativt urval av arbetsställen^[3] hämtade från Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Från och med 2013 avser urvalen arbetsställen med minst fem anställda. För arbetsställen med fler än

^[3] Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

100 anställda är undersökningen en totalundersökning. Urvalet är stratifierat utifrån näringsgren (enligt SNI 2007), arbetsställestorlek^[4] och region. Samma urval används normalt i ett år (två prognostillfällen) innan det byts ut mot ett nytt. Urvalet är anslutet till SCB:s Samu-system.

För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort vilket gör att tillförlitligheten totalt sett bedöms som god. I den senaste undersökningen ingick 669 arbetsställen inom det privata näringslivet i Östergötlands län och svarsfrekvensen blev 76,2 procent. Det sker även intervjuer med representanter för olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting samt med ett antal statliga arbetsgivare. I den senaste undersökningen ingick 43 offentliga arbetsgivare i urvalet i Östergötlands län och svarsfrekvensen uppgick till 67,4 procent.

^[4] Urvalet är fördelat på följande storleksklasser: 5-9, 10-19, 20-49, 50-99 samt 100- anställda.

Bilaga 2. Definitioner

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator för näringslivet

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator visar arbetsgivarnas bedömningar av hur efterfrågeläget kommer att utvecklas under de kommande 6 månaderna. Indikatorn bygger på underlag från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och presenteras för det privata näringslivet. Värdet 100 motsvarar det historiska genomsnittet, och indikerar därmed ett normalt förväntningsläge. Värden över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Nettotal

Nettotalen är ett mått på arbetsgivarnas förväntningsläge. Talen beräknas som den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka minus den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska.

Inskrivna arbetslösa

Inskrivna arbetslösa är summan av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik tillhör inte Sveriges officiella statistik. Den officiella arbetslöshetsstatistiken redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) i deras Arbetskraftsundersökning (AKU).

Registerbaserad arbetskraft

Den registerbaserade arbetskraften utgörs av:

1. Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS).
2. Öppet arbetslösa (inskrivna på Arbetsförmedlingen).
3. Personer i program med aktivitetsstöd (inskrivna på Arbetsförmedlingen).

Den registerbaserade arbetskraften används för att redovisa andelen arbetslösa i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Samtliga uppgifter avser åldersgruppen 16-64 år.

Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av kv2 2017 och kv3 2017, Östergötlands län

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvin- nor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Högst för- gymnasial	Gym- nasial	Efter- gymnasial
Ydre	4,2	4,5	3,9	6,7	2,4	2,3	25,3	13,6	2,5	2,9
Söderköping	4,2	4,1	4,4	8,7	3,6	3,5	15,5	11,8	3,5	2,9
Kinda	4,6	4,2	5,0	10,3	2,3	2,1	33,0	16,4	2,6	3,0
Åtvidaberg	5,4	5,1	5,5	8,4	3,6	2,9	35,6	12,6	3,6	5,7
Boxholm	5,4	5,4	5,3	7,0	3,2	2,8	37,2	14,9	3,4	4,7
Linköping	6,0	5,4	6,4	7,4	5,9	3,2	20,0	24,0	5,5	3,4
Vadstena	6,2	5,1	7,2	11,6	4,0	4,3	25,3	14,8	4,6	5,5
Mjölby	6,6	6,5	6,6	9,1	5,6	4,3	27,3	19,6	5,0	4,7
Ödeshög	8,0	7,6	8,3	13,0	6,2	4,4	38,1	20,1	4,9	6,7
Valdemarsvik	10,1	8,9	11,2	17,3	4,0	4,2	54,1	25,4	5,5	11,0
Motala	10,4	10,0	10,7	16,1	8,3	5,7	37,2	29,0	7,7	6,5
Finspång	10,4	10,1	10,6	19,0	8,1	6,1	34,8	31,5	7,3	6,8
Norrköping	12,0	11,4	12,5	15,6	11,7	6,2	33,5	33,9	9,2	7,7
Länet	8,5	8,0	8,9	11,9	7,5	4,6	28,9	27,0	6,7	5,2
Riket	7,4	7,0	7,7	10,1	6,2	3,9	21,9	22,4	5,8	5,0

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB (RAMS)

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Östergötlands län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete.

På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser kan du läsa mer om vårt prognosarbete. Där hittar du även arbetsmarknadsutsikter för alla län och för landet som helhet.

Om du är intresserad av mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. Där beskriver vi jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken. Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden. För drygt hälften av yrkena bedöms även jobbmöjligheterna under de närmaste fem och tio åren.

I rapporten *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde på riksnivå. I broschyren *Jobbmöjligheter*, som publiceras länsvis, presenteras yrkesprognoser på regional nivå.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenteras i juni 2018.